

Materiální didaktické prostředky ve výuce na SŠ

Bakalářská práce

Studijní program:
Studijní obor:

B7507 Specializace v pedagogice
Učitelství odborných předmětů

Autor práce:
Vedoucí práce:

Ing. Denisa Frýbová
PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Zadání bakalářské práce

Materiální didaktické prostředky ve výuce na SŠ

Jméno a příjmení: Ing. Denisa Frýbová
Osobní číslo: P19001043
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství odborných předmětů
Zadávající katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Akademický rok: 2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl:

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaké didaktické prostředky jsou zapotřebí k výuce ekonomických předmětů na střední škole, jaké prostředky má učitel k dispozici a které prostředky by mohly zefektivnit výuku. Následně vytvoření návrhu na vybavení střední školy potřebnými didaktickými prostředky.

Požadavky:

1. Prostudovat literární prameny.
2. Zrealizovat a vyhodnotit průzkum na SŠ.
3. Vyvořit praktický přehled v kontextu pro konkrétní učivo.

Metody:

1. Rozbor používaných didaktických prostředků v konkrétní škole.
2. Analýza vzdělávacího programu.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- KALHOUS, Z. & OBST, O., 2009. *Školní didaktika*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KRPÁLEK, P. & KRPÁLKOVÁ-KRELOVÁ, K., 2012. *Didaktika ekonomických předmětů*. V Praze: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1909-8.
- RAMBOUSEK, V., 2014. *Materiální didaktické prostředky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-664-2.
- SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces: učivo a jeho výběr: metody organizační formy vyučování*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.
- SLAVÍK, M., HUSA, J., A MILLER, I., 2007. *Materiální didaktické prostředky a technologie jejich využívání*. 3. vyd. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství. ISBN 978-80-213-1705-5.

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce: 30. dubna 2021
Předpokládaný termín odevzdání: 28. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 6. dubna 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

31. května 2022

Ing. Denisa Frýbová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce PaedDr. Jitce Jursové, Ph.D. za odborné rady, věnovaný čas, trpělivost, odborné vedení a ochotu, kterou mi v průběhu psaní mé práce poskytla.

Anotace

Cílem bakalářské práce „*Materiální didaktické prostředky ve výuce na SŠ*“ je zjistit, jaké didaktické prostředky jsou zapotřebí k výuce ekonomických předmětů na střední škole, jaké prostředky má učitel k dispozici a které prostředky by mohly zefektivnit výuku. Další částí je vytvoření návrhu na vybavení střední školy potřebnými didaktickými prostředky. Na základě literární rešerše byla zpracována teoretická část, jež zahrnuje deskripci pojmu didaktické prostředky a jejich klasifikaci. Dále se tato část zabývala didaktickými prostředky v ekonomických předmětech. V rámci praktické části byl realizován průzkum prostřednictvím dotazníkové šetření, jež vyplnili žáci a s učiteli proběhl strukturovaný rozhovor. Na základě získaných odpovědí byly vytvořeny praktické návrhy do hodin ekonomiky.

Klíčová slova

didaktické prostředky, materiální didaktické prostředky, učební pomůcky, didaktická technika, ekonomika

Annotation

The aim of this work „*Material Didactic Resources in the Teaching at Secondary school*“ is to find out which didactic resources are needed to teach economics subjects at Secondary school, which resources are available to the teacher and which resources could make teaching more effective. The next part is development of a proposal for equipping the secondary school with the necessary didactic resources. On the basis of a literature recherche, a theoretical part was prepared, which includes a description of the concept of didactic resources and their classification. Furthermore, this section dealt with didactic resources in economic subjects. As part of the practical part, a survey was conducted through a questionnaire survey completed by the students and a structured interview was conducted with the teachers. Based on the answers received, practical suggestions for economics lessons were developed.

Key words

Didactic Resources, Material Didactic Resources, Teaching Aids, Didactic Techniques, Economics

Obsah

Seznam obrázků	9
Seznam použitých zkratk	10
Úvod.....	11
1 Didaktické prostředky	12
1.1 Klasifikace didaktických prostředků.....	13
1.1.1 Nemateriální didaktické prostředky.....	14
2 Materiální didaktické prostředky a jejich využití ve výuce.....	19
2.1 Učební pomůcky	20
2.1.1 Funkce učebních pomůcek.....	22
2.1.2 Výběr učebních pomůcek	22
2.2 Učebnice.....	22
2.3 Výukové prostory a jejich vybavení	25
2.4 Didaktická technika a její rozdělení.....	25
2.4.1 Zařízení pro nepromítaný záznam	26
2.4.2 Promítací technika	27
2.4.3 Televizní technika.....	28
2.4.4 Zvuková technika.....	28
2.4.5 Počítačová technika	28
2.4.6 Multimédia.....	29
3 Využití didaktických prostředků v ekonomických předmětech	31
3.1 Funkce ekonomického vzdělávání	32
3.2 Vymezení předmětu ekonomika a používaných didaktických prostředků	33
4 Praktická část.....	35
4.1 Metodologie průzkumu	35
4.2 Výzkumný soubor a jeho charakteristika.....	36

4.3	Realizace průzkumu	36
4.4	Vyhodnocení průzkumu	37
4.4.1	Rozhovor s vyučujícími	37
4.4.2	Dotazníkové šetření	38
4.4.3	Interpretace výsledků průzkumu.....	43
4.5	Návrh praktických námětů	44
4.5.1	Příprava číslo: 1	44
4.5.2	Příprava číslo: 2	46
4.5.3	Příprava číslo: 3	49
4.5.4	Příprava číslo: 4	52
4.5.5	Příprava číslo: 5	54
	Závěr	59
	Seznam použité literatury	61
	Seznam příloh	64

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozdělení didaktických prostředků	13
Obrázek 2: Schéma učebních pomůcek doplněno o pomůcky využívané v ekonomických předmětech.....	21
Obrázek 3: Používání materiálních prostředků během vyučovací hodiny	39
Obrázek 4: Škála oblíbenosti vybraných didaktických prostředků	40
Obrázek 5: Pomůcky nápomocné během osvojování nového učiva.....	41
Obrázek 6: Využívání didaktických prostředků při domácí přípravě.....	42
Obrázek 7: Myšlenková mapa na téma přijímací pohovor	50
Obrázek 8: Ukázka pětílístku.....	51
Obrázek 9: Ukázka osmisměrky s řešením.....	53
Obrázek 10: Náhled na otázku typu ano/ne	56
Obrázek 11: Náhled na možnosti odpovědí v kvízu	56
Obrázek 12: Náhled na vyhodnocení kvízu.....	57

Seznam použitých zkratk

DVD	Digital Versatile Disc
LMS	Learning Management System
RVP	Rámcový vzdělávací program
SŠ	Střední škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
U1, U2	Učitel 1,2

Úvod

Bakalářská práce „*Materiální didaktické prostředky ve výuce na SŠ*“ byla zvolena z důvodu, že didaktické prostředky, konkrétně didaktická technika se i v dnešní moderní době neustále vyvíjí. Záslouhou rychlého rozvoje didaktické techniky se dnes již běžně při výuce používá kromě tabule a učebnice i interaktivní tabule, počítače a dataprojektory. Ačkoliv použití těchto prostředků nebývá složité a mnohdy by to učitelům ulehčilo práci a žákům udělalo výuku zajímavější, tak se během výuky ekonomických předmětů používají převážně jen k učitelovu výkladu a výuka se tak pro žáky stává nezajímavá.

Cílem této práce je zjistit, jaké didaktické prostředky jsou zapotřebí k výuce ekonomických předmětů na střední škole, jaké prostředky má učitel k dispozici a které prostředky by mohly zefektivnit výuku. Následně vytvoření návrhu na vybavení střední školy potřebnými didaktickými prostředky.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou oblastí. Teoretická část je orientována na rešerši odborné literatury. První kapitola obsahuje deskripci pojmů didaktické prostředky a jejich klasifikaci na materiální a nemateriální didaktické prostředky. Z nemateriálních didaktických prostředků jsou představeny vyučovací metody a organizační formy výuky. Druhá kapitola se již detailněji zabývá materiálními didaktickými prostředky. Materiální prostředky jsou členěny na učební pomůcky, učebnice, výukové prostory a jejich vybavení a je zde i obsáhlejší podkapitola s didaktickou technikou a jejím rozdělením. Další kapitola se věnuje funkci ekonomického vzdělávání a definováním předmětu ekonomika. V této části je prostudováno RVP a ŠVP vybrané školy.

Na teoretickou část navazuje část praktická, která je pro tuto bakalářskou práci stěžejní. Ta se skládá z dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů. Pro dotazníkové šetření jsou osloveni žáci vybrané školy a metoda rozhovoru je realizována s učiteli příslušné školy. Průzkum poskytne odpovědi na průzkumné otázky, jež jsou na začátku této části stanoveny. Zároveň výsledky průzkumu slouží jako podklad pro tvorbu praktických námětů do hodiny ekonomiky. Tato část obsahuje pět námětů.

1 Didaktické prostředky

Na pojem didaktický prostředek lze nahlížet rozdílně, z užšího a širšího pohledu. Při širším chápání, se za didaktické prostředky považují všechny prostředky, jež má učitel k dispozici na dosažení stanovených výukových cílů. Tyto prostředky jsou nástroji pedagoga v oblasti řízení, ovlivňování a také regulaci vyučovacího procesu (Dostál 2008, s. 16).

Didaktické prostředky lze chápat jako předměty a jevy, jež pomáhají k dosažení stanovených cílů. V didaktice se za prostředky považuje vše, co učitel i žáci používají k tomu, aby bylo dosaženo výukových cílů. Tím mohou být kupříkladu metody výuky, didaktické zásady a vyučovací formy. Mezi tyto prostředky patří také učebnice, učební prostory, výpočetní technika, tabule apod. (Kalhous, Obst 2009, s. 337).

Obdobného názoru je i Rambousek (2014, s. 5), který za didaktické prostředky považuje v podstatě vše, co pomáhá k dosažení cílů ve vyučování. Z tohoto hlediska lze vedle prvků materiálně-technického východiska pokládat za didaktické prostředky i metody a formy vyučování, verbální i mimoverbální komunikační prostředky učitele i žáka.

Didaktické prostředky jsou navzájem propojené a ovlivňují se. K dosažení stanoveného cíle lze použít několik prostředků, a z tohoto důvodu se často didaktické prostředky spojují do multimediálních integrovaných komplexů. Poté mohou působit současně, vzájemně se doplňovat a umocňovat (Rambousek 2014, s. 6-7).

Učitel volí a aplikuje odpovídající didaktické prostředky zejména podle cíle, charakteru probírané látky, funkční a obsahové spojitosti prostředků. Didaktické prostředky lze také vymezit jako nástroje vedení a usměrňování vyučovacího procesu (Rambousek 2014, s. 6).

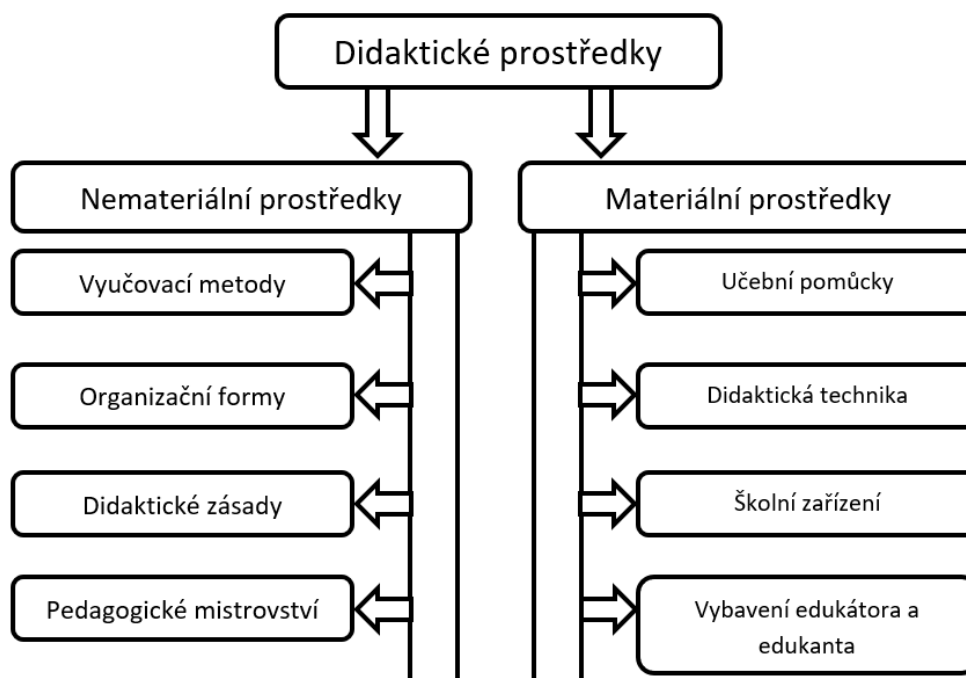
Během výběru didaktických prostředků musí brát učitel v potaz několik kritérií. Klíčovými z nich jsou: monitorovaný cíl, daný obsah výuky, stupeň úrovně žáků a podmínky pro použití samotného didaktického prostředku (Maňák 1994, s. 53).

Z výše uvedeného vyplynulo, že didaktické prostředky pomáhají k dosažení cílů ve výuce a současně zvyšují efektivitu v rámci vyučovacího procesu. Moderní didaktické prostředky nabádají ke změnám v rámci tradičních metod a obsahu, ale i organizačním formám vyučování. Aplikováním větší škály didaktických prostředků učitel udělá

vyučování nejen pro žáky, ale i pro sebe zajímavějším, poutavějším. Jestliže jsou žáci zapojováni aktivně, pomáhají jim didaktické prostředky k lepšímu a mnohdy rychlejšímu pochopení, uložení v paměti a osvojení probíraného učiva s potenciální aplikací, analýzou a syntézou a také následujícím hodnocením. Tímto se pomáhá k docílení všech výukových cílů (Skalková 2007, s. 256-257).

Existuje četné rozdělení didaktických prostředků. Mezi nejznámější rozdělení patří na nemateriální a materiální. Právě tímto rozdělením se budou zabývat další kapitoly této práce. Schéma didaktických prostředků je graficky znázorněno na obrázku č. 1 níže.

Obrázek 1: Rozdělení didaktických prostředků

Zdroj: vlastní zpracování dle Dostála (2008, s. 16)

1.1 Klasifikace didaktických prostředků

Didaktické prostředky obvykle dělíme na nemateriální a materiální. Z názvu je patrné, že hlavní odlišnost spočívá v materiální podobě jednotlivých prostředků. Do nemateriálních didaktických prostředků zahrnujeme zejména didaktické metody, formy vyučování a učení. Mezi materiální didaktické prostředky náleží prvky z materiálně-technické základny výuky, např. zařízení, učební pomůcky, didaktická technika, školní potřeby atd. (Rambousek 2014, s. 6).

1.1.1 Nemateriální didaktické prostředky

Jelikož se má tato práce převážně zabývat materiálními didaktickými prostředky, tak nemateriální didaktické prostředky zde jsou jenom krátce nastíněny. Pozornost je věnována vyučovacím metodám a organizačním formám ve výuce.

Vyučovací metody

Vyučovací metody můžeme charakterizovat jako prostředky, kterými učitel řídí poznávací činnosti žáků. Jejich pomocí rozvíjí žakovu osobnost, vědomosti, návyky a povzbuzuje tvořivou činnost. Je to tedy koordinovaná soustava vyučovacích činností učitele a učebních aktivit žáků, jež směřuje k dosažení stanovených výchovně-vzdělávacích cílů. Je to jedna z částí výukového procesu a má základ v didaktickém trojúhelníku (učitel-žák-obsah výuky) (Maňák 1994, s. 33).

Aby výukové metody mohly splnit předpokládané požadavky, je zapotřebí brát v potaz kritéria vhodného výběru metod výuky. Nejlépe zvolenou metodu pro konkrétní výuku si učitel stanoví již během plánování, promýšlení a během přípravy samotné výuky. Předtím je ještě provedena podrobná analýza plánovaného výchovně-vzdělávacího výkonu, jeho cílů a vymežujících faktorů. Výchozí částí je vždy cíl výuky, poté obsah učiva a rozbor jeho struktury. V učivu se musí rozeznat základní a vědecké formativní ideje a pojmy, vzít na vědomí, které dovednosti učivo obsahuje a jaké myšlenkové operace vyvolává. Teprve až poté může učitel účelně zvolit odpovídající metody a postupy (Maňák 1994, s. 35-36).

Mezi základní metody výuky patří metody slovní, názorně demonstrační a praktické. Tyto metody se řadí mezi nejvíce používané, neboť se řadí mezi velice rychlé a účinné ve sféře přenosu znalostí ze strany vyučujícího k žákům (Skalková 2007, s. 184-185).

Při slovních metodách během vyučování má velkou důležitost slovo učitele a žáka, ale i slovo v podobě psané a ústní. Neboť slovo je nenahraditelným nástrojem lidského myšlení. Slovní metody se uplatňují jak samostatně, tak kompletují a doprovází všechny další metody, jež jsou založeny na pozorování a praktických aktivitách žáků (Skalková 2007, s. 186).

Mezi **slovní metody** řadíme monologické, dialogické a práci s učebním materiálem. Metody monologické jsou takové, kdy učitel vyloží látku například

prostřednictvím přednášky. U metod dialogických je podstatná výměna idejí ze strany učitele a žáka, ale i mezi žáky vzájemně. Zde se řadí například metoda brainstormingu (Skalková 2007, s. 186).

Metody názorně demonstrační vychází z principu názornosti. Do této metody patří předvádění předmětů (pomůcek, činností) a jejich pozorování či demonstrace pokusů. Za nejjednodušší formu demonstrační metody je považována ilustrace, která se doplní o metodu slovní, například učitelova kresba na tabuli je doplněna výkladem (Skalková 2007, s. 195).

Metody praktické se orientují na aktivitu, vlastní činnost žáků, praxi a na přímý kontakt žáků s předmětem a jeho manipulací. Praktické aktivity přinášejí nové impulsy a podněty z praxe do vyučování a umožňují tak propojení mezi školou a praktickým životem. V rámci této metody je podstatné se orientovat na splnění určitých zásad jako je např. aktivizace všech smyslů, soustředění na vybrané produkty, spolupráce a odpovědnost žáků. Mezi aktivity lze zařadit pracovní a výtvarné činnosti, laboratorní činnost žáků, nacvičování pohybových dovedností, ale i ústní a písemná cvičení (Maňák 1994, s. 42-43).

Tradiční souhrn výukových metod se v průběhu vývoje postupně doplňuje, vylepšuje a přizpůsobuje. Nynější praxe nabízí pedagogům známé i méně konvenční způsoby, pomocí nichž je možné aktivizovat žáka. **Aktivizující metody** přispívají k překonávání stereotypů ve vyučování a podporují kreativitu učitelů. Tyto metody se definují jako způsoby, jež směřují výuku tak, aby se dosahovalo výchovně-vzdělávacích cílů především na podstatě vlastní učební činnosti žáků. Přitom se klade důraz na myšlení i řešení problémů. Při využívání aktivizujících metod se podtrhuje především jejich přínos k všeobecnému rozvoji osobnosti žáka, k růstu jeho samostatnosti, kreativitě a zodpovědnosti. Škola se během použití těchto složek více propojuje a blíží se tak více k reálnému životu. Školní prostředí se poté pro žáky stává motivujícím a pestřejším. Během takovéto výuky konají převážnou část aktivit a práce sami žáci. Mluví o myšlenkách, řeší odlišné problémy a především užívají získané znalosti do praxe. Žáci obvykle během výuky nesedí v lavicích, ale pohybují se po místnosti a spolupracují se spolužáky. Mezi tyto metody patří metody heuristické, situační, inscenační a didaktické hry (Maňák, Švec 2003, s.105-106).

V rámci návaznosti na praktickou část zde bude popsána pouze **inscenační metoda** a didaktické hry. Tato metoda bývá někdy označována za hraní rolí, protože se při ní žák ztotožní s vybranou rolí. Jelikož je to pro žáky přímá zkušenost, tak to v nich zanechá emoce a zážitek, proto dochází k lepšímu zapamatování. Průběh samotné inscenace má několik částí, kdy první je částí přípravnou, kdy dojde k rozdělení rolí a vytvoření postupu. Druhým krokem je samotná realizace inscenace, zde se předpokládají různé kombinace provedení. Posledním krokem je hodnocení, nejlépe pokud k němu dojde hned po skončení inscenace. Je důležité, aby bylo realizováno citlivě (Maňák, Švec 2003, s. 123).

Didaktické hry představují druh aktivity, jež se využívá při výuce. Učitel, který používá didaktické hry během výuky, musí brát na zřetel, že mezi hrou a výukou jsou jisté rozdíly. Při jejich používání musí dbát na to, aby plnění učebních cílů nenarušilo samotnou podstatu hry, neboť takovou hru by žáci za hru ani nepovažovali. Vhodně zvolená didaktická hra nabízí hravou aktivitu a při správném pedagogickém řízení žáci ani nezaznamenávají, že je hra podřízena určitým cílům, protože přispívá ke tvořivosti, rozvíjí aktivitu žáků a povzbuzuje soutěživost (Maňák, Švec 2003, s. 126-127).

Organizační formy výuky

Pod tímto pojmem se zpravidla rozumí uspořádání procesu vyučování, jako je tvorba prostředí a podoba organizace činnosti učitele i žáků během vyučování. Organizační uspořádání má jasně patrnou vnější stránku. Každá z různých organizačních forem utváří i osobité prostředí mezi žákem, pedagogem, obsahem výuky, ale i vzdělávacími nástroji (Kalhous, Obst 2009, s. 293).

Vyučovací hodina patří mezi základní způsoby uskutečňování hromadné výuky. Výuka je v tomto případě vymezena časovou délkou a množstvím žáků v učebně. Tato kombinace spolu tvoří nejčastější organizační formu v rámci výchovně vzdělávacího procesu. Pestrost výchovně vzdělávacích funkcí, které výuka zaopatřuje, přispívá k rozlišení dílčích typů vyučovacích hodin, jako je kupříkladu hodina výkladová, motivační a opakovací atd. (Maňák 1994, s. 48). V rámci této práce budou nastíněny jen vybrané organizační formy výuky.

Individuální výuka je považována za jednu z nejstarších organizačních forem výuky, používanou i nyní. Typickým rysem je kontakt jednoho žáka a jednoho učitele. S tímto typem výuky se lze nejčastěji setkat v uměleckých školách a během doučování.

Proces učení je zde velice intenzivní, neboť se učitel může plně věnovat jednomu žákovi (Kalhous, Obst 2009, s. 294).

Frontální výuka se vyznačuje kooperací žáků ve třídě s dominantní pozicí učitele během výuky, jenž řídí, reguluje a dohlíží na činnosti žáků. Záměrem tohoto způsobu výuky je, aby si žáci osvojili co největší rozsah vědomostí. Hodina, během které je realizována frontální výuka, má svůj charakteristický postup. Na začátku je pozdrav a řeší se organizační náležitosti. Poté dochází k opakování posledně probírané látky a plynule se přejde k představení látky nové. Následně se pokračuje k procvičování a upevnění nové látky, eventuálně učitel může zadat domácí úlohu. Pak už jen zbývá zakončení hodiny (Maňák, Švec 2003, s. 133-134).

Skupinová výuka je typ organizační formy, během něhož žáci nepracují samostatně, nýbrž tvoří malé skupiny (4-7členné), které vzájemně spolupracují při tvorbě řešení zadaného úkolu. Skupiny mohou a nemusí být homogenní. Žáci by měli vzájemně kooperovat a komunikovat a být odpovědní za společnou výslednou práci. Klady skupinového vyučování se ukazují zejména v tom, že si žáci vzájemně pomáhají a dochází k uplatnění i pasivních, nesmělých a méně nadaných žáků. Ukazuje se i zlepšení komunikačních dovedností. Mezi charakteristické znaky tohoto způsobu vyučování se řadí především kooperace žáků, spravedlivá dělba práce, vzájemné řešení stanoveného úkolu a zodpovědnost. Tento typ výuky má motivační charakter, má přispívat k tvorbě nových dovedností a znalostí, ale i k upevnění a prohloubení stávajících (Vaněček 2016, s. 230-231).

Individualizovaná výuka a její princip klade důraz na to, že práce je uzpůsobena každému žáků podle jeho možností. Tento druh výuky vytváří takové situace, jež by měly žákovi poskytnout nalezení nejvhodnějších možností pro vlastní učení. Příkladem je daltonský plán, kdy žák je zodpovědný za své učební výsledky, je veden tak, aby si tvořil svůj vlastní plán a používal při tom své zkušenosti (Maňák, Švec 2003, s. 157).

Partnerská výuka se vyznačuje součinností dvou žáků neboli jednoduše řečeno práce ve dvojicích. Při frontální výuce partnerská výuka reprezentuje krátkodobé pracovní uskupení, během něhož si žáci pomáhají s řešením úkolů, tímto také dochází k prozatímnímu uvolnění pevného řádu frontální výuky. Nicméně tento proces usměřňuje učitel. Žáci během práce ve dvojicích mohou vykonávat mnoho aktivit,

jako je kupříkladu vyměňování názorů během řešení úkolů, pomáhání si, kontrolují si testy či domácí úkoly, konverzuji v cizím jazyce apod. (Maňák, Švec 2003, s. 149).

Během **projektové výuky** žáci řeší specifický úkol či projekt, který má komplexní charakter. To znamená, že by měl vycházet z praktických potřeb nebo být s praxí alespoň spojený. Zvolený úkol či projekt by měl být pro žáky poutavý, aby se se zájmem pustili do jeho řešení. Během uskutečňování projektu se musí dodržovat čtyři základní části. První část se orientuje na záměr projektu, tím je myšlená konkretizace pojetí o smyslu, realizaci a vytyčení cílů projektu. Další část se týká zpracování plánu, kdy se prvotní záměry konkretizují do dílčích částí. Řeší se zde místo, potřebné pomůcky, účast žáků atd. Tyto dvě prvotní části lze označit za části přípravné. Ve třetí části dochází k realizaci projektu. Učitel by do této části neměl příliš zasahovat, měl by být nápomocný pouze pokud by to bylo nezbytné. Uskutečňují se zde všechny činnosti, jež mají dle plánu zajistit předpokládané výsledky. Poslední část je vyhodnocení projektu, zde je důležitá sebekritika a objektivní posudek přínosu dílčích řešitelů. Projektová výuka vede žáky k zodpovědnosti, učí se vzájemně spolupracovat, řešit problémy a je podporována jejich tvořivost (Kalhous, Obst 2009, s. 299-302).

Exkurze se řadí mezi doplňkové organizační formy výuky, školy je realizují v rámci mimoškolních aktivit. V rámci ekonomických předmětů exkurze nejčastěji probíhá v podnicích, veřejných institucích, ale mohou to být i jiná společenská či kulturní místa. V této podobě vzdělání získají žáci znalosti o postupech a jevech pomocí přímého pozorování, neboť žáci se při exkurzi pohybují v reálném prostředí. Během exkurze se obvykle ukáže demonstrace, pozorování, vysvětlení, ale často vyučující zadá žákům samostatnou práci ať už pro každého jednotlivce či v rámci skupin. Exkurze umožňuje žákům zprostředkovat probírané učivo naživo, mohou si také věci osahat či prakticky vyzkoušet, což většinou školní třída neumožňuje. Na druhou stranu stále se exkurze řadí mezi náročné formy vyučování z hlediska časové náročnosti, přípravy a leckdy i samotné realizace (Vaněček 2016, s. 235).

2 Materiální didaktické prostředky a jejich využití ve výuce

Tato kapitola se detailněji zabývá materiálními didaktickými prostředky. Materiální didaktické prostředky lze označit za prostředky materiálního (hmotného) charakteru. Tyto předměty či skupiny předmětů slouží k didaktickým účelům a současně s metodami a formami vyučovacího procesu působí ve směru splnění vytyčených vzdělávacích cílů přímo, nebo tvoří příhodné podmínky pro toto působení. Do těchto prostředků se řadí pouze prvky z materiálně-technické základy, jež mají užší spojitost k obsahu či metodám a formám vyučovacího procesu (Rambousek 2014, s. 8).

Použití materiálních didaktických prostředků vykonává plno funkcí. Účinkuje motivačně, emocionálně, přibližuje učivo odlišnými cestami, umožňuje spojení mezi teorií a praxí, aktivizuje žáky během vyučování atd. Během užití materiálních prostředků se lze shledat i s negativním efektem, a to, když tyto prostředky žáky rozptylují a narušují tak jejich soustředění (Slavík a kol., 2007, s. 7).

Učitel má na škole k dispozici značné množství materiálních didaktických prostředků. Plné využití funkcí těchto prostředků očekává instruované učitele, ale i žáky. Je zde i předpoklad pro adekvátní vybavení učebních prostor a dodržování charakteristických možností užití materiálně didaktických prostředků během vyučování (Kalhous, Obst 2009, s. 341).

Vaněček (2016, s. 254) považuje za materiální didaktické prostředky všechny předměty materiální povahy, jež zefektivňují a podmiňují proces výuky. Shrnuje je jako soubor materiálních prostředků, do kterých patří učební pomůcky a přímý materiál, který žákům umožní poznání skutečnosti, zároveň tyto prostředky mají určitou didaktickou funkci.

Materiální didaktické prostředky jsou rozděleny na čtyři podkapitoly - učební pomůcky, učebnice, výukové prostory a vybavení a didaktickou techniku.

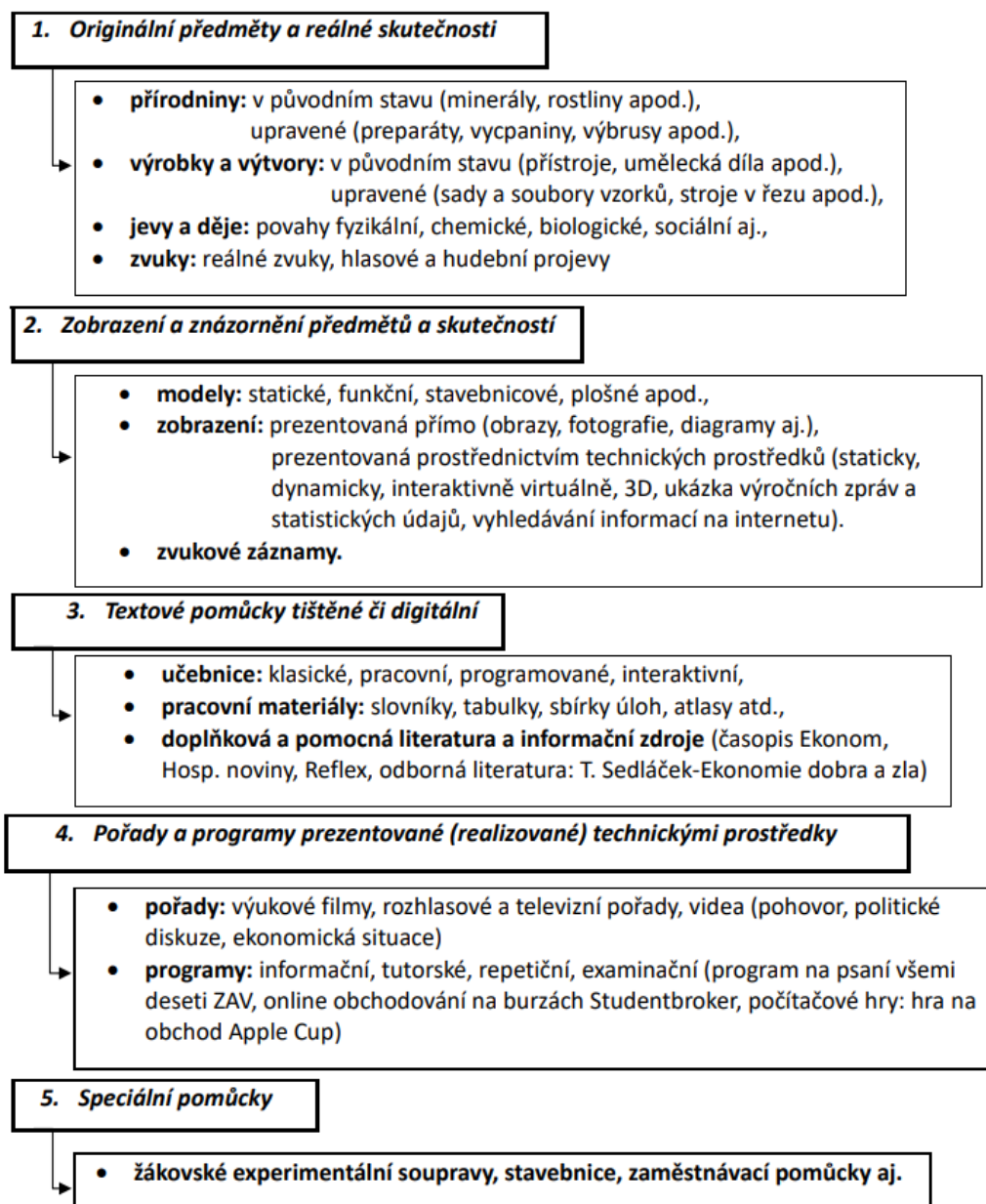
2.1 Učební pomůcky

Učebním pomůckám se přiděluje přední místo v seznamu materiálních didaktických prostředků. Mají úzký vztah k obsahu výuky, formě i metodě práce, vzájemně se určují a působí na sebe. Mají vliv na edukativní činnost žáka v kontextu se stanovenými cíli. Učební pomůcky prezentují přímý materiál, který žákům umožňuje poznání skutečností (Maňák 1994, s.52).

Učební pomůcky poskytují při vhodném metodickém zakomponování do vzdělávacího procesu účelněji dosahovat vzdělávacích cílů. Je tím možné používat efektivnějších metod, jež berou v potaz harmonický vývoj žáků. Žáci tak nejsou řízeni k pouhému vnímání slovně exponovaných poznatků, nýbrž mohou zacházet s reálnými předměty, symboly a zobrazeními, pomocí tohoto dojde k žádoucímu propojení mezi vzděláním a praxí (Dostál 2008, s. 7).

Na obrázku č. 2 (níže) je znázorněno schéma kategorizace učebních pomůcek dle Rambouska (2014, s.15-17). Schéma je doplněno o pomůcky, využívané v ekonomických předmětech.

Obrázek 2: Schéma učebních pomůcek doplněno o pomůcky využívané v ekonomických předmětech

Zdroj: vlastní zpracování dle Rambouska (2014, s.15-17)

Učební pomůcky se mohou kromě toho dále členit na nepedagogizované a pedagogizované pomůcky. Nepedagogizované pomůcky jsou originální předměty, jež neobsahují vůbec či jen velice málo interpretačních informací. Aby měly cenný přínos pro žáka, je zapotřebí, aby je učitel uměl vhodně použít, správně začlenit do výuky, užíval všechny jejich vlastnosti. U tohoto typu pomůcek je důležitá učitelova práce a způsobilost jejich využití. Do pomůcek pedagogizovaných zahrnujeme ty, jež jsou účelně vytvářeny či upravovány za přítomnosti pedagoga s cílem, co největší účinnosti pro osvojení učiva.

Pedagogizaci pomůcky lze chápat již od jednoduchého označení části výrobku (číslem, popisem, barvou atd.) až po programování konkrétního učiva, jež leckdy zvládají jenom vysoce zaškolení pedagogové (Rambousek 2014, s. 17-18).

2.1.1 Funkce učebních pomůcek

Učební pomůcky mají ve výchovně vzdělávacím systému významnou funkci. Jejím funkce gnozeologická, intelektuální, dále funkce sociability a komunikativnosti a funkce výchovná. Dá se konstatovat, že učební pomůcky získávají větší podstatu pro zefektivňování vyučovacího procesu. Z toho nicméně plynou i rostoucí nároky na pedagoga, aby s pomůckami technicky uměl a využíval je pedagogicky vhodným způsobem (Maňák 1994, s. 58).

2.1.2 Výběr učebních pomůcek

Jelikož existuje velké množství učebních pomůcek, pedagog by během jejich výběru měl být obezřetný a zařazovat je s rozmyslem. Odlišné učební pomůcky kvůli svému typu mají během poznávacího systému žáků odlišné funkce. Pedagog by měl volit adekvátní pomůcky vzhledem k cíli, ke kterému během vyučování směřuje, a také musí brát ohledy na věk a psychický vývoj žáků, jejich vědomosti a v neposlední řadě promyslet samotnou realizaci (vybavení třídy a školy) i své zkušenosti. Za pomoci učebních pomůcek dochází k principu názornosti. Pro současné pojetí názornosti má podstatný význam propojení aktivní činnosti, abstraktního myšlení a smyslového vnímání (Skalková 2007, s. 250).

2.2 Učebnice

Učebnici lze definovat jako primární učební a vyučovací nástroj, jež specifikuje vzdělávací a výchovné cíle učebních plánů, stanovuje obsah a množství učiva. Vždy ale záleží na pedagogovi a škole, co vše z ní použije. Učebnice umožňuje poskytnutí základů pro tvorbu intelektuálních i praktických znalostí, vymezených učebními osnovami (Kalhous, Obst 2009, s. 143).

Učebnice zaujímá významné místo mezi materiálními didaktickými prostředky využívanými ve školách, neboť zahrnuje systematický výklad učební látky. V minulosti

se učebnice využívala a doposud využívá především jako dodatek k učitelovu výkladu či jako pramen příkladů k procvičování. Nicméně důležitým cílem je naučit žáky orientaci v učebnici, postihnout hlavní myšlenku a vyjádřit vlastní názory (Maňák 1994, s. 80).

Učebnice definují konkrétní obsah vyučování. Probíraná látka je didakticky seskupená pro určitý ročník a předmět. Při tvorbě se musí dodržovat řada požadavků, jako je názornost, přehlednost výkladu, přiměřenost, vědeckost, jasnost výkladu, jazyková správnost a grafická úroveň (Maňák, Švec 2003, s. 67).

Podle Z. Kalhouse a O. Obsta (2009, s. 143) se rozlišují dva druhy funkcí učebnic, a to funkce didaktická a organizační. Didaktická funkce se pojí na cíle výuky-funkce informativní (opatří informace o učební látce), funkce formativní (významem je, aby byly naučené soustavy znalostí a poznatků podstatnými hodnotami pro žáky) a metodologické funkce (které se zaměřují, aby si žáci přisvojili metody poznání). Druhá funkce, tedy organizační, zahrnuje motivační a plánovací funkci, řídicí postup výuky, kontrolní a sebekontrolní funkci.

Učitel by měl správně žákům poradit patřičnou učebnici. Žáci by učebnici měli průběžně používat, nejenom při tvorbě domácích úkolů, nýbrž i v průběhu přímé výuky. Učitel by ji měl při výuce používat, případně se na ni odkazovat. Pro žáky je učebnice informační příručkou, pomalu je seznamuje s odbornou literaturou, s níž by se žáci měli naučit zacházet (Krpálek a Krpálková 2012, s. 124).

Didaktika stanovuje pomocí zkušeností a výzkumů početné požadavky na učebnici. Nejdůležitějšími z nich jsou požadavky na obsah učebnice, tedy respektování didaktických zásad. Poté požadavky na didaktickou výstavbu, aby byl zřetelný logický postup, správné rozdělení látky jako jsou např. příklady, závěry nebo popisy, konkrétní výklad učiva, výstižné vybavení učebnice (mapy, grafy, schémata) a také možnost samostatné práce žáků (praktické úkoly, kontrolní otázky). Dalším nárokem je jazyková kultura, aby byl zachován spisovný jazyk, zároveň adekvátní chápání žáků. Poslední požadavek se týká technické, estetické a hygienické stránky učebnice. Podoba zpracování učebnice by měla žákům usnadnit studium a vzbuzovat v nich zájem (Kurelová, Šteflíčková 1993, s. 154).

Učebnice, jež plní své funkce, se řadí mezi kvalitní. Kvalitu učebnic lze popsat pomocí několika charakteristik, jako je obsah, srozumitelnost, struktura, ale i ilustrace

a prostředky pro sebehodnocení žáků. Obsah učebnice se volí podle cíle vzdělávání a měl by být v kontextu s oficiálními kurikulárními dokumenty, eventuálně by se měl shodovat s požadavky na výstupní hodnocení. Kdyby tomu tak nebylo, pak by takové učebnice školy nepoužívaly. Srozumitelnost učebnic je další podstatnou vlastností učebnice, protože nadměru obtížné učebnice žáky přetěžují, mají za následek biflování a mohou vést k nezájmu žáků o vědění. Jenom srozumitelné učebnice poskytují možnost realizovat vzdělávací cíle, jimiž jsou vědomé osvojování si dovedností a znalostí, rozvoj kompetencí k učení a myšlení. Kvalitní učebnice musí být dobře strukturované, kdy učivo pro vyučovací jednotku bývá většinou probíráno v odděleném celku. Uvádějí se zde i odkazy na učivo z různých předmětů, aby bylo umožněno porozumění probírané látky v širších spojitostech. Ilustrace mají v učebnicích mnoho funkcí, ale zejména dělají učebnici zajímavější, a to především ilustrace barevné. V posledních letech došlo k navýšení počtu ilustrací v učebnicích. V neposlední řadě stojí za zmínku význam otázek, testů, problémových úloh nebo jiných prostředků pro sebehodnocení žáků. Jejich význam spočívá v procvičení a opakování probrané látky, propojení nejrůznějších znalostí, rozvoji myšlení žáků a jejich hodnocení v rámci dosažených výsledků učení (Maňák, Knecht 2007, s. 15-17).

V rámci ekonomických předmětů žáci využívají učebnice, především když řeší učebnicové úkoly, příklady ve škole. Během učitelova výkladu mohou sledovat text v učebnici. Hledají v ní odpovědi na kontrolní otázky či si kontrolují správnost řešení úkolů. Používají ji při učení na test nebo zkoušku. Učitel žákům může zadat domácí úkol, zahrnutý v učebnici. Učitel může žákům výuku zpestřit denním tiskem či prací s odborným textem. Případně mohou žáci hledat v denním tisku materiály k probíranému učivu. Učitel také musí aktualizovat informace v učebnici, aby nebyly zastaralé. Pro předmět ekonomika existuje mnoho učebnic například J. Švarcová-Ekonomie: teorie a praxe aktuálně v souvislostech, Z. Novotný-Základy podnikové Ekonomiky, P. Klínský a kolektiv-Ekonomika 1: pro ekonomické obory středních škol. Tato publikace by mohla být u žáků nejoblíbenější, neboť obsahuje mnoho obrázků a krátkých článků se zajímavou tematikou (Asztalos 1992, s.90). Doporučené učebnice jsou uvedeny v seznamu doplňkové literatury.

2.3 Výukové prostory a jejich vybavení

Výukové prostory lze označit jako vzdělávací prostor, kde se při splnění určitých stanovených podmínek uskutečňuje výuka. Předpoklady pro výuku jsou stanovené zákonem. V této kategorii nalezneme všechny učebny využívané pro teoretickou výuku, které mají nejvyšší počet pro 30 žáků. Tyto učebny většinou mají klasické vybavení, jako je tabule, židle, stoly, skříně, osvětlení a topení. Kvalitou a vlivem prostoru na člověka se věnuje auditoriologie. Auditorologie bývá někdy označována jako vědní obor, který je dovedností kompromisu. Například během projekce je žádoucí, aby bylo zatemněno, ale zároveň, zde musí být i světlo, jelikož si žáci dělají poznámky. Jedná se tedy o určitý typ kompromisu. Vybavení učeben by mělo být strukturováno tak, aby bylo vyučování účinné a vyhovovalo žákům i učitelům (Chromý 2020, s. 164-166).

Pro výuku ekonomických předmětů by bylo vhodné, aby učebna měla počítač s připojením na internet a dataprojektor, tabuli, což je již na většině středních škol standardní vybavení. Zajímavější varianta pro žáky by byla interaktivní tabule. Učebna by také měla být dostatečně velká, aby byla možná práce ve skupinách. V rámci předmětu aplikovaná ekonomie se musí využívat počítačové učebny, protože v rámci toho předmětu se počítají ekonomické úlohy prostřednictvím Excelu. Počítačová učebna by měla být vybavena modernější technikou, aby nedocházelo ke zbytečnému zdržování v rámci výuky. Je důležité, aby byla správně uspořádaná, tedy aby žáci dobře viděli na tabuli případně na plátne, což někdy u těchto učeben bývá problematické.

2.4 Didaktická technika a její rozdělení

Pojem didaktická technika zahrnuje účelně zvolené, upravené či speciálně vytvořené přístroje používané k didaktickým účelům, především k prezentaci některých učebních pomůcek a kontroly učebních aktivit žáků, a také k racionalizaci bezprostředního řízení. Oproti učebním pomůckám nedochází u didaktické techniky k primárnímu ovlivnění obsahem výuky, nevztahuje se přímo k obsahu, ale za pomoci didaktických pomůcek, jež umožňuje prezentovat a příhodně didakticky využívat (Hlavatý 2002, s. 10).

Didaktická technika má podstatný význam, umožňuje prezentaci učebních pomůcek, nejběžněji za pomoci záznamu a reprodukce textu, zvuku a obrazu. Většinou poskytuje lepší, didakticky efektivnější řízení postupu výuky

(Krpálek a Krpálková, 2012, s. 131). Na používání médií jako didaktických prostředků by se nemělo nahlížet odděleně, jenom z pohledu školního vyučování. Na žáky má totiž vliv rodina, vrstevníci nebo aktivity, které uskutečňují ve svém volném čase, dále počítač a internet, to vše působí na rozsáhlé sociální prostředí, ve kterém žáci vyrůstají a jsou nad rozsahem školy. To je zapotřebí pochopit (Skalková 2007, s. 257).

Rozdělení prostředků didaktické techniky lze podle různých hledisek, například z hlediska působení na smysly, podle technického hlediska nebo podle funkce v rámci výuky (Hlavatý 2002, s. 10).

Technické výukové prostředky mají během výuky několik funkcí, jako je funkce základní, didaktická, ergonomická a řídicí (Kalhous, Obst 2009, s. 340).

Rozdělení didaktické techniky

Technické pomůcky mají několik podmnožin. Převážná část autorů se shoduje na stejném třídění, nicméně najdou se i autoři, kteří tyto pomůcky zařazují mezi další podmnožiny. Obvykle jsou to takové předměty, jež se používají během vyučování s cílem umožnění výchovně vzdělávacího postupu (Vaněček 2016, s. 256).

Níže uvedený přehled je rozdělen do skupin dle jednotlivých funkčně technologických částí (Rambousek 2014, s. 21-22).

2.4.1 Zařízení pro nepromítaný záznam

V této skupině nalezneme technicky jednoduchá zařízení, jako jsou různé druhy tabulí a jejich konstrukcí, jež se používají k nepromítanému záznamu během výuky. Zprostředkovávají prezentaci vytvářených, hotových nebo kombinovaných zápisů pro žáky. Řadí se mezi nejpůvodnější a zároveň nejjednodušší nástroje (Hlavatý 2002, s. 20).

Záznamové plochy (tabule)

Záznamové plochy obvykle pomáhají v podpoře učitelova slovního výkladu. Orientují se na zrakovou funkci žáků, realizují funkci krátkodobé schránky zrakových poznatků. Mezi jejich klady patří trvanlivost, snadné zacházení a není zapotřebí žádné energie. Jejich záporem je zhoršená komunikace s žáky, neboť učitel, který zrovna píše na tabuli je na žáky otočen zády. Tabule se třídí podle různých hledisek, jako je povrch, barevnost, funkční hledisko, rozsah použití nebo způsob využití (Hlavatý 2002, s. 21).

Písmo a schémata na tabuli musí být dobře čitelné a dostatečně velké, protože to musejí vidět i žáci ze zadních lavic. Vhodným východiskem je černá tabule s bílým písmem nebo použití jiných kontrastních barev. Tabule by měla být také vhodně osvětlená a omyvatelná (Chromý 2020, s. 83-84).

2.4.2 Promítací technika

Promítací technika je takový typ techniky, který umožní vizuální vyobrazení filmu, diafilmu nebo dalšího nosiče na promítacím prostoru. Promítací zařízení umí zvětšovat a ukazovat zpravidla obrácené obrazy vzoru. Učitel musí umět promítací techniku správně používat, aby byla efektivní. Co se týká nároků na učebnu, tak by měla být uzpůsobená promítání, ať už se jedná o světelné podmínky učebny či přístupu projekce žákům. Projekce se většinou rozděluje na statickou a dynamickou (Rambousek 2014, s. 22).

Statická projekce

Statická projekce se během prezenční výuky stále využívá. Připravený text a obrázky jsou zapsány na transparentních foliích či se mohou rovnou ze studijní literatury promítat na promítací plochu, tím se stávají zdrojem pro vizuální poznatky. K tomuto účelu se dříve používaly zpětné projektory, epidiaskopy a diaprojektory. V dnešní době se převážně používá vizualizér, který je schopen snímat prakticky jakoukoli předlohu i trojrozměrné předměty. Vizualizéry disponují objektivem s velkou mírou zvětšení (Vaněček 2016, s. 257-258).

Dynamická projekce

Tento typ zařízení se také někdy označuje jako audiovizuální média. Jedná se o metodu vyobrazení kinematografických filmů, žákům se zobrazí zvětšený, reálný mobilní obraz. Do této skupiny, lze zařadit mobilní obrazy, zvuk nebo kombinaci obou předchozích. Během této projekce se pracuje s filmovým projektorem. Poučná videa či filmy umí žáky motivovat ke studiu. V podobě videa lze žákům pustit pracovní postupy, ukázat nedostupná místa či nebezpečné pokusy. Mezi přední přístroje patří dataprojektor, který se řadí do moderních způsobů projekcí. Ovšem je k němu ještě zapotřebí další aparát, obvykle jsou propojeny pomocí počítače (Vaněček 2016, s. 256).

2.4.3 Televizní technika

Televizní technika z didaktického pohledu umožňuje dostatek eventualit k přenosu obsahu sdělení žákům. Tento způsob sdělování působí na žáky zejména ukázáním skutečnosti v pohybu, ale i v klidu. V minulosti byla televize používána často, dnes ji nahradily převážně dataprojektory. Její využití spočívalo především pro přehrávání dokumentů, experimentů nebo pracovních postupů. Televizní technika patří do audiovizuálních pomůcek, kdy si žáci osvojí informace pomocí zraku a sluchu. Dává možnost využít rozsáhlou stupnici obrazových a zvukových dojmů, taktéž umožňuje dynamický, zvukový a vizuální poznatek. Televizní techniky je velká řada, jako jsou klasické a moderní typy televizí, videotechnika, vizualizéry a kamery (Chromý 2020, s. 109).

2.4.4 Zvuková technika

Lidská řeč patří mezi jedny z klíčových komunikačních prostředků. Sluchu patří druhé místo během vnímání nových stimulů. Podstatnou složkou je i řeč vyučujícího. Žáci naslouchají jeho výklad po celou dobu výuky, jeho řeč by proto neměla působit jednotvárně. Využívání například změny výšky tónu může eliminovat nežádoucí šумы. Zvuková technika má významnou roli především při výuce cizích jazyků, kdy se využívá při poslechu nebo během procvičování správné výslovnosti (Chromý 2020, s. 93-94).

Zvuk se během výuky může používat hned k několika funkcím. První funkce je označována za základní, umožňující interpretaci zvukového názoru. Druhá funkce je dílčí, poskytující prezentaci a tvorbu auditivních pomůcek, záznam a reprodukci zvuku, projevy žáků (Hlavatý 2002, s. 95).

2.4.5 Počítačová technika

Počítače patří v současné moderní době již ke všednímu životu na školách. Díky vědeckému rozvoji, počítače postupně začaly zaujímat místo ostatnímu vybavení. Učitel prostřednictvím počítače může přehrát video, jeho obrazovku lze jednoduše sdílet prostřednictvím dataprojektoru. Pozvolna docházelo k nahrazení techniky modelu statické a dynamické projekce, televize a magnetofonů. Takřka všechny školy mají k dispozici přinejmenším jednu počítačovou učebnu, ve které si žáci osvojují učivo informační technologie (Chromý 2020, s. 125), (Slavík a kol., 2007, s. 27).

Žáci mohou být pomocí počítače testováni či si zopakovat učivo. Vyučovací proces je pro žáky poutavější, když mohou na počítačích pracovat. Problémem zůstává to, že se žáci nemusí zcela věnovat výuce, neboť počítače lákají k brouzdání na internetu či ke hraní her. Tyto problémy se dají eliminovat blokací některých funkcí či propojením s učitelovým počítačem, pomocí toho může učitel sledovat, co přesně žáci na obrazovkách dělají. Kromě počítačů se hojně k výuce používají i tablety (Hlavatý 2002, s. 75-77).

Nejpoužívanější pomůckou, jak získat informace z různých medií je v současnosti internet. Jedná se o největší počítačovou síť na světě. Připojení na internet poskytuje možnost používat například elektronickou poštu (email), webové stránky (Kalhous, Obst 2009, s. 344).

2.4.6 Multimédia

Do této sféry se řadí pomůcky od výpočetní techniky, internetu, interaktivní tabule až k LMS systémům a elektronické výuce. Tento druh prostředků patří k nejmodernějším možnostem výuky tohoto století a stále dochází k jejich rozšíření. Samotné školy je používají čím dál více častěji, vyučující tým může výuku zpestřit a pro žáky jsou zajímavé. Usnadňují práci nejen učitelům, ale i žákům (Hlavatý 2002, s. 115-116).

Úlohu nositele informací mají výukové portály, internet a sítě jako e-learning. Vyučující a žáci zde naleznou téměř vše, co pro výuku potřebují. E-learning se obecně orientuje na využití moderních komunikačních a výpočetních nástrojů při výuce. Jedná se o cenný nástroj, jenž může být během výuky velice užitečný. Slouží vyučujícímu k nahrávání dokumentů, domácích úloh, učební látky případně i testů. Žáci se musí na tento portál přihlásit, a poté už rovnou mohou nahlížet a stahovat dokumenty, vyplnit testy, jehož skóre se ihned uloží a zobrazí na učitelově účtu. Internet nabízí značně eventuality, jak žáky otestovat. Existuje velké množství portálů, které jsou k tomu určeny, jako jsou například Quizizz, Kahoot nebo Quizlet (Vaněček 2016, s. 269, 278).

V současné společnosti dochází k nepřetržitému vývoji nové technologie, jež se posléze umísťují do výuky. Jedním z příkladů je virtuální realita, ta poskytuje pro uživatele možnost simulovat povědomé či nereálné okolí, v němž se uživatel může činně zapojit do různých aktivit a úkolů. Simulace má základ ve tvorbě iluze reálného či smyšleného světa. Uživatel si nasadí virtuální brýle, které mu umožní promítnout

ono prostředí i s hmatovým, vizuálním či sluchovým vnímáním. Takovýto typ reality lze využít kupříkladu ve zdravotnictví, kdy lze modelovat jakékoliv zákroky či operace (Vaněček 2016, s. 436-437).

Interaktivní tabule patří mezi značně používané složky ve školách. Tento moderní typ tabule je připojen k dataprojektoru a počítači, jež má k dispozici dotykové čidlo. Na tabuli se ukazuje obrazovka počítače, která se vede pomocí prstu, speciálního fixu či dalšími pomůckami, žáci tak mohou na tabuli kreslit nebo připojovat rozdílné předměty. Komplementem mohou být i interaktivní učebnice. Pomocí toho způsobu výuky dochází k zintenzivnění atraktivity probírané látky a motivaci žáků. Společně s vyučujícím se činně účastní na tvorbě výuky a žáci tak nejsou pouze nečinnými posluchači (Chromý 2020, s. 155-156).

3 Využití didaktických prostředků v ekonomických předmětech

Tato kapitola se věnuje analýze dokumentů ekonomických předmětů a její koncepci na střední škole, především v rámci rámcového vzdělávacího programu a školního vzdělávacího programu vybrané školy.

Rámcové rozdělení obsahu vzdělání je využíváno jako základ, který se používá během tvorby učebních plánů v rámci ŠVP. V učebním plánu ŠVP nalezneme vyučovací předměty, které se formují podle oblastí vzdělávání a obsahových okruhů. Vymezené oblasti vzdělávání a obsahové okruhy a jejich nejnížší možné počty vyučovacích hodin jsou povinné, jejich plnění ve ŠVP musí být dokazatelné (RVP OA 2007, s. 55).

Prostřednictvím tvorby ŠVP se škole nabízí možnost například rozšířit výukový program podle jejích cílů-třeba lze zvýšit počet hodin pro výuku cizích jazyků. ŠVP schvaluje ředitel školy, který je odpovědný za jeho plnění. Podmínkou je, aby ŠVP respektoval a vycházel z RVP (Clanky.rvp.cz 2005).

Pro zdárné uskutečnění vzdělávání je zapotřebí tvořit podmínky pro přivlastnění si vyžadovaných praktických dovedností a aktivit. To může být realizováno prostřednictvím odborné či učební praxe, nebo v podobě cvičení například v odborných učebnách, laboratořích či fiktivních firmách atd. Na praktické vyučování se mohou žáci rozdělit na skupiny především z bezpečnostních důvodů a z důvodu bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a také hygienických nároků dle platné právní legislativy. Obsah pro praktické činnosti se odvíjí od oblastí vzdělávání a obsahových okruhů RVP (RVP OA 2007, s.55).

Obor vzdělávání Obchodní akademie a Ekonomika a podnikání musí do ŠVP zahrnout odbornou praxi, a to v minimálním rozsahu čtyř týdnů za celé studium. Odborná praxe se řídí podle platných právních předpisů a lze být realizována částečně či plně formou učební praxe (RVP OA 2007, s. 54).

Absolvent obchodní akademie by měl být schopen používat vědomosti z okruhu práva v podnikatelské činnosti, účelně spravovat finance, vykazovat co nejvyšší kvalitu své práce, dbát na bezpečnost práce a ochranu zdraví při práci a jednat ekonomicky v kontextu se strategií udržitelného rozvoje. Mezi klíčové kompetence absolventa patří používat různé techniky učení, uplatňování různých metod myšlení, získávat informace

nezbytné pro vyřešení problému a pracovat s nimi, používat informační a komunikační prostředky, formulování svých myšlenek a postojů, přijímat svěřené úkoly, jednat odpovědně, pracovat v týmu. Absolvent tohoto oboru by měl najít uplatnění na trhu práce zejména v ekonomické oblasti, na pozicích ekonoma, účetního, bankovního a pojišťovacího pracovníka atd. Bude schopen využívat dva cizí jazyky a ovládat počítačové programy, které využije při řešení ekonomických úkonů. Zná personální agendu organizací a umí vést účetnictví. Během studia je připravován i na realizaci vlastních podnikatelských záměrů. Žák zakončí čtyřleté studium prostřednictvím maturitní zkoušky, kdy její součástí jsou znalosti teoretické tak i praktické. Během studia je žák připravován na další studium především na vysoké škole (RVP OA 2007, s. 7-12).

3.1 Funkce ekonomického vzdělávání

Ekonomické předměty na středních školách s ekonomickým zaměřením patří mezi stěžejní předměty. Vyučující by měl brát zřetel na kognitivní schopnosti žáků a úroveň jejich poznatků. Na školách poté dochází k snižování nynější úrovně poznávané vědy, a to tak, aby byla zformována celistvá, a především přiměřená soustava učební látky (Krpálek a Krpálková 2012, s. 20).

Ekonomické vzdělání se považuje za proces, během něhož si žáci osvojí vědomosti z ekonomických a dalších jim blízkých oborů. Osvojené vědomosti, poznatky a návyky v ekonomických předmětech vytváří ekonomické vzdělání žáků. Samotná výuka ekonomických předmětů má dvě stránky vzdělávací a výchovnou. Na vzdělávací stránku ekonomických předmětů se nahlíží ze dvou hledisek, a tou je všeobecně vzdělávací a odborně vzdělávací hledisko. Všeobecně vzdělávací funkce napomáhají žákům v začlenění do společenského života. Poskytuje žákům základní poznatky o fungování ekonomické společnosti i o mezinárodních vztazích. Odborně vzdělávací funkce připravuje žáky na jejich budoucí povolání, ve kterém naleznou uplatnění po dostudování školy. Ekonomické předměty mají i výchovnou funkci. Učitel ekonomických předmětů má vliv na rozvoj osobnosti žáků prostřednictvím všestranné učitelské aktivity. Pokud učitel používá například problémové vyučování či aktivizující metody, tak ty také slouží jako prostředek výchovy a vedení žáků. Učitel může v žácích rozvíjet estetické cítění, když s nimi například v rámci marketingu řeší design zboží (Asztalos 1992, s. 19).

3.2 Vymezení předmětu ekonomika a používaných didaktických prostředků

Předmět ekonomika se prolíná s ostatními předměty jako je účetnictví, právo, finance a matematika. Studenti si osvojují hospodárné jednání uvnitř podniku. Získají základní vědomosti v oblasti podnikání, národního hospodářství, tržní ekonomiky a marketingu. Na studenty je po celou dobu kladen důraz, aby byli schopni své znalosti aplikovat i v praxi (RVP OA 2007, s. 52).

Ekonomika jako taková je stěžejním předmětem pro získání hlavních pojmů a poskytuje tak základní orientaci v rámci ekonomického systému ČR, tak i v rámci EU a světové ekonomiky. Mimo vědomosti učí žáky praktickým ekonomickým dovednostem, používat znalosti a různé zdroje informací pro své vzdělávání a vyjadřování vlastních názorů pomocí samostatné práce a odborné diskuse (ŠVP 2014, s. 207).

Tento předmět má za cíl rozvíjet samostatné uvažování žáků, aby byli schopni zhodnocovat ekonomické jevy. Umožňuje žákům získat potřebné znalosti a dovednosti k osvojení hlavních ekonomických pojmů, pochopení dílčích součástí hospodářského procesu a poté je sjednotit se znalostmi z hlediska mikro a makroekonomie. Předmět je uzpůsoben tak, aby žáky naučil vyhledávat ekonomické informace prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, kriticky je zhodnocovat a efektivně s nimi zacházet. Žáci jsou vedeni k zodpovědnému plnění svých závazků, ale i k týmové a samostatné práci. Klade se zde důraz na aktivní přístup k profesní kariéře i schopnosti přijmout odpovědnost za své rozhodování a jednání (ŠVP 2014, s. 208).

V rámci předmětu ekonomika se nejvíce používá frontální vyučování. Hlavním důvodem výběru této organizační formy je velký počet žáků ve třídě a velké množství učební látky, která by se měla v rámci školního roku probrat. To ovšem může způsobovat jednotvárnost, jež může snižovat žákův zájem o učivo. V předmětu ekonomika by se žáci měli naučit pracovat zodpovědně, samostatně, ale i v rámci týmů. Z toho důvodu by se do výuky ekonomiky mělo zařadit i občasné skupinové vyučování. Žáci si tak osvojí další zkušenosti a dovednosti v porovnání s frontálním typem výuky (Králová 2013, s. 57).

V rámci ŠVP jsou pro předmět ekonomika doporučeny následující výukové metody:

- metody expoziční – motivační vyprávění a rozhovor, práce s učebnicí a odborným textem, práce s internetem, skupinová diskuse
- metody fixační – opakování učiva ústně i písemně, domácí práce a úkoly, tvorba referátů, procvičování na praktických příkladech
- metody motivační – prezentace, projekty, exkurze do podniků, odborná praxe, soutěže (ŠVP 2014, s. 209).

V ŠVP bohužel chybí zmínka o aktivizujících výukových metodách, které by pro žáky byly přínosné a lépe jim pomohly i s osvojením klíčových kompetencí, které jsou v ŠVP zaznamenány. Mezi takové metody patří metody heuristické (řešení problémů), situační a inscenační. Do výuky by bylo také vhodné zařadit více tvorbu projektů, kritické myšlení, brainstormingy a myšlenkové mapy. Pro výuku ekonomických předmětů je velmi důležitá práce s odbornými termíny, jež jsou pramenem odborných vědomostí. Učitelé těchto předmětů by měli usilovat o propojení mezi odbornými znalostmi a praxí. Tím bude učivo pro žáky srozumitelnější a lépe uchopitelné do praxe. Pro samotnou výuku je nutné příležitostně vysvětlit odborné termíny, ale zároveň využívat metody řešení odlišných ekonomických problémů například prostřednictvím projektové výuky. Tím si žáci osvojí podnikatelské dovednosti, které podniky ocení, a žákům to pomůže v rychlejším začlenění do chodu podniku. Pomocí těchto projektů žáci uplatní získané odborné znalosti. Zároveň si rozvíjí mnoho dalších praktických dovedností. Bohužel je zde velká bariéra v podobě časové dotace na výuku předmětu ekonomika, zároveň alespoň občasné využití některých výše zmíněných metod by výuku tohoto předmětu pomohlo více zkvalitnit.

Co se týká vybavenosti školy materiálními didaktickými prostředky, tak pro prezenční a distanční výuku používá moderní informační i komunikační nástroje, technologie a platformy. Do jejího vybavení se řadí přes 200 ks počítačů, dále tablety, vizualizéry, dataprojektory, ale mají zde například i 3D tiskárnu, LEGO roboty a jinou moderní technologii. Výuku se škola snaží propojovat s praxí. V rámci předmětu Aplikovaná ekonomie mají žáci na starosti studentský krámk v prostorách školy, kdy se sami starají o zásobování a o prodej zboží. Každý z žáků má přidělen určitý post, který v rámci krámk vykonává (ŠVP 2014, s. 9).

4 Praktická část

Cílem praktické části je vytvoření ukázek praktických návrhů didaktických prostředků pro konkrétní učivo. Aby mohl být splněn cíl práce, byl realizován průzkum mezi studenty a vyučujícími na obchodní akademii. V průzkumu bylo zjišťováno, jaké didaktické prostředky mají učitelé k dispozici, zdali je využívají nebo zda jim některé schází a jakým způsobem je zařazují v rámci výuky.

4.1 Metodologie průzkumu

Cílem průzkumu bylo získání informací pro následnou tvorbu návrhů do výuky. Bylo zapotřebí například určit, které didaktické prostředky jsou během výuky používány, eventuálně které jsou k dispozici.

Pro získání potřebných dat byl proveden průzkum na obchodní akademii. Průzkum lze rozdělit na dvě části. Jedna část průzkumu je orientována na učitele a druhá na žáky. Zvolenou metodou bylo dotazníkové šetření, to platí pro část určenou žákům. Tato metoda se jevila jako nejvhodnější varianta s cílem získat co nejvíce odpovědí. Dotazník je tvořen otevřenými a uzavřenými otázkami. Jedním z principů bylo, aby otázky byly pro žáky co nejvíce srozumitelné a nebyly zbytečně zdlouhavé. Dotazníkové šetření bylo anonymní.

Pro učitele byl zvolen strukturovaný rozhovor, během něhož se vyplnil s respondentem dotazník. V rámci dotazníku bylo vytvořeno schéma otázek, jež jsou v kontextu s danou problematikou. Dotazník byl anonymizován, aby bylo dosaženo větší upřímnosti z pohledu respondentů. Všichni respondenti měli stejně položené otázky. Každý z rozhovorů vznikl individuálně, aby nedošlo ke vzájemnému ovlivnění odpovědí. Z důvodů uchování anonymity respondentů nebyly rozhovory nahrány.

Dříve než byly vypracovány samotné dotazníky, byly položeny následující průzkumné otázky.

Průzkumné otázky

1. Které materiálně didaktické prostředky má škola k dispozici pro výuku ekonomických předmětů?
2. Které materiálně didaktické prostředky jsou využívány během výuky?
3. Které didaktické prostředky jsou u žáků oblíbené?

4.2 Výzkumný soubor a jeho charakteristika

Způsob výběru výzkumného souboru byl podřízen tomu, aby zvolení respondenti splňovali vytyčená kritéria. U průzkumu pro žáky bylo kritérium jednoduché. Tím bylo, že navštěvují obchodní akademii a jsou ochotni dotazník vyplnit. Dotazník byl vytvořen prostřednictvím Formuláře Google a byl zadán žákům od prvního až po čtvrtý ročník.

U druhé skupiny respondentů, tedy učitelů, bylo kritérií více. Prvním kritériem bylo to, že respondentem musí být osoba, která vyučuje ekonomické předměty na obchodní akademii. Toto kritérium bylo zvoleno z důvodu totožné specializace mého studijního oboru. Druhým kritériem byl souhlas respondenta se svojí účastí. Někteří vyučující se buď kvůli časovému nedostatku či nezájmu účastnit nechtěli. Osloveni byli vyučující z obchodní akademie. Respondentům bylo slíbeno, že jejich anonymita bude uchována. Výzkumný soubor představuje 58 respondentů ze skupiny žáků, kde převládalo vyšší zastoupení dívek, což je způsobeno celkově vyšším počtem dívek navštěvujících obchodní akademii. Největší návratnost dotazníku byla u prvních a třetích ročníků. Ze skupiny učitelů byli 2 respondenti. Všichni respondenti byli z jedné školy.

4.3 Realizace průzkumu

Zrealizovat tento průzkum mi bylo umožněno díky pedagogické praxi, již jsem na obchodní akademii absolvovala. Po celé trvání mé praxe jsem spolupracovala s vyučujícími ekonomických předmětů. Měla jsem tak možnost se obeznámit s didaktickými pomůckami, jež se na škole používají. Vlastní průzkum byl uskutečněn v dubnu. Z důvodu nedostatku času v rámci hodin ekonomiky, a snaze doučit kvůli covidu neprobranou látku, byl dotazník nahrán na Bakaláře. Rozhovory s vyučujícími proběhly v prostorách školy, v jejich kabinetě, kdy čas byl dopředu domluven.

4.4 Vyhodnocení průzkumu

Tato podkapitola se zabývá vyhodnocením výsledků celkového průzkumu. Vyhodnocování začíná odpověďmi získanými prostřednictvím rozhovoru s učiteli a posléze jsou vyhodnoceny výsledky z dotazníkové šetření pro žáky.

4.4.1 Rozhovor s vyučujícími

Otázka č. 1: Máte na Vaší škole dostatečný počet didaktické techniky pro potřeby všech učitelů (Pokud mají zájem je používat)?

Odpověď U1: „*Ano, máme dostatečný počet didaktické techniky.*“

Odpověď U2: „*Ano. Jen bylo zapotřebí se s některými naučit.*“

Otázka č. 2: Jste spokojen/a s kvalitou didaktické techniky na škole (funkčnost, modernost)?

Odpověď U1: „*Ano. Například v učebně pro informatiky máme velice moderní a drahé vybavení.*“

Odpověď U2: „*Ano.*“

Otázka č. 3: Jaké didaktické prostředky pomáhají studentům, co nejlépe si osvojit učivo?

Odpověď U1: „*Záleží na předmětu u cizích jazyků, převládají náslechy. V rámci ekonomických předmětů, je to prezentace a soubory, kde jim mohu dávat odkazy na internet na které se můžeme v rámci hodiny podívat, pokud je čas, jinak se na ně mohou podívat z domova. Hodně také využíváme platné elektronické formuláře.*“

Odpověď U2: „*Pracovní listy, snažím se o propojování s praxí, aby žáci věděli, že to, co se učíme, pak mohou využít i v pracovním životě. Dále prezentace doplněné mým výkladem. Prezentace jsou nahrané na sdíleném disku, takže je mají k dispozici, případně si je mohou vytisknout a během hodiny si do nich doplňovat.*“

Otázka č. 4: Mají studenti nějakou neoblíbenou didaktickou techniku nebo pomůcku?

Odpověď U1: „*Ano, program na psaní všemi deseti „ZAV“. Pokud žák neuspěje, tak ho to vrátí zpět i o několik úrovní.*“

Odpověď U2: „*Asi ne.*“

Otázka č.5: Které didaktické prostředky Vám ulehčují výklad, procvičování látky? Jaké pomůcky si připravujete pro studenty, jak a kde je získáváte?

Odpověď U1: „*Dataprojektory, prostřednictvím kterých pouštím prezentace. Díky tomu nemusím psát na tabuli. Sdílení souborů s příklady, šetří to hodně času. Dále pracovní listy, na procvičování ideální. Prezentace, soubory a pracovní listy si většinou tvořím sama, inspirace čerpám z učebnic, z internetu.*“

Odpověď U2: „*Prezentace, soubory s příklady, případně využívám učebnice a tablety. Materiál pro výuku si tvořím sama, většinou kombinuji různé zdroje (učebnice, internet, odborný časopis).*“

Otázka č.6: K čemu využíváte didaktickou techniku a jak Vám pomáhá technika ve výuce (využití elektronických formulářů, platformem jako je Kahoot) ?

Odpověď U1: „*Především když učím daně, tak využívám daňové tiskopisy (daňové přiznání, daň z přidané hodnoty atd.). Používám šablony s odkazy apod. Občas na zpestření výuky použiji kvíz prostřednictvím Kahootu.*“

Odpověď U2: *Didaktickou techniku používám pro zvýšení atraktivity hodiny (videa, kvízy) a usnadnění výkladu. Dále žákům ukazuji reálné formuláře, které se učíme vyplňovat.*“

4.4.2 Dotazníkové šetření

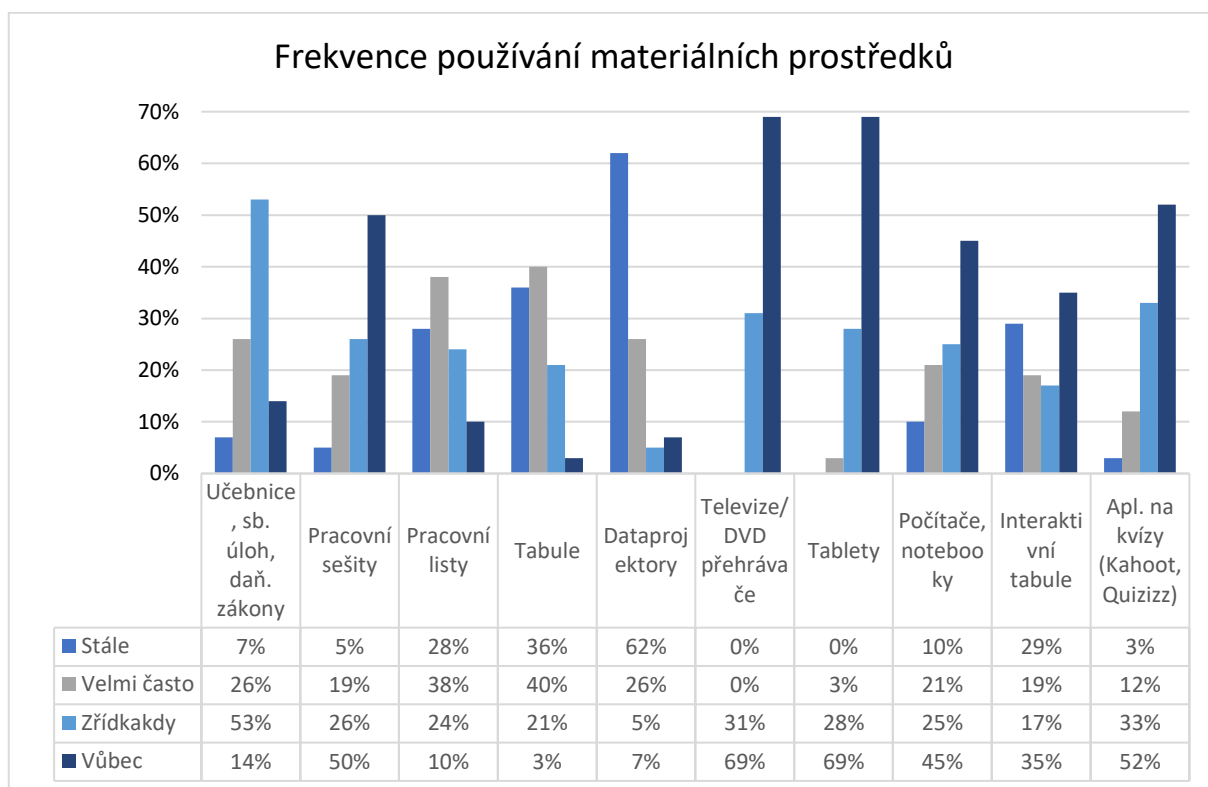
Dotazník byl strukturován na dvě části, a to na identifikační úsek, kde jsou údaje o pohlaví a ročník, který žáci navštěvují. Tyto doplňkové informace představovaly první dvě otázky. Poté následuje hlavní výzkumná část, začínající otázkou číslo 3. Dotazník byl anonymní a je uveden v příloze č.1.

Otázka č.3: Jak často jsou během výuky ekonomických předmětů používány tyto materiální prostředky?

Třetí otázka se dotazovala na frekvenci používání vybraných materiálně didaktických prostředků během výuky. Z grafu níže vyplynulo, že se málokdy používají televize a DVD přehrávače, pravděpodobně je nahradily počítače a dataprojektory. Zajímavé je, že ani tablety se příliš nepoužívají, ačkoliv jich mají na škole dostatek a jsou prakticky nové. Za zmínku stojí i aplikace na kvízy, které se dle respondentů používají spíše minimálně, což je možná i na škodu.

Nejvyšších hodnot dosáhly dataprojektory a tabule (obrázek č. 3 níže), kdy záleží na učiteli, který z těchto prostředků upřednostní. Díky online výuce, si ale učitelé museli materiály zdigitalizovat, a je dost možné, že někteří poté zůstali spíše u prezentací než u psaní zápisků na tabuli. Vyšší hodnoty jsou i u pracovních listů a interaktivní tabule.

Obrázek 3: Používání materiálních prostředků během vyučovací hodiny

Zdroj: vlastní

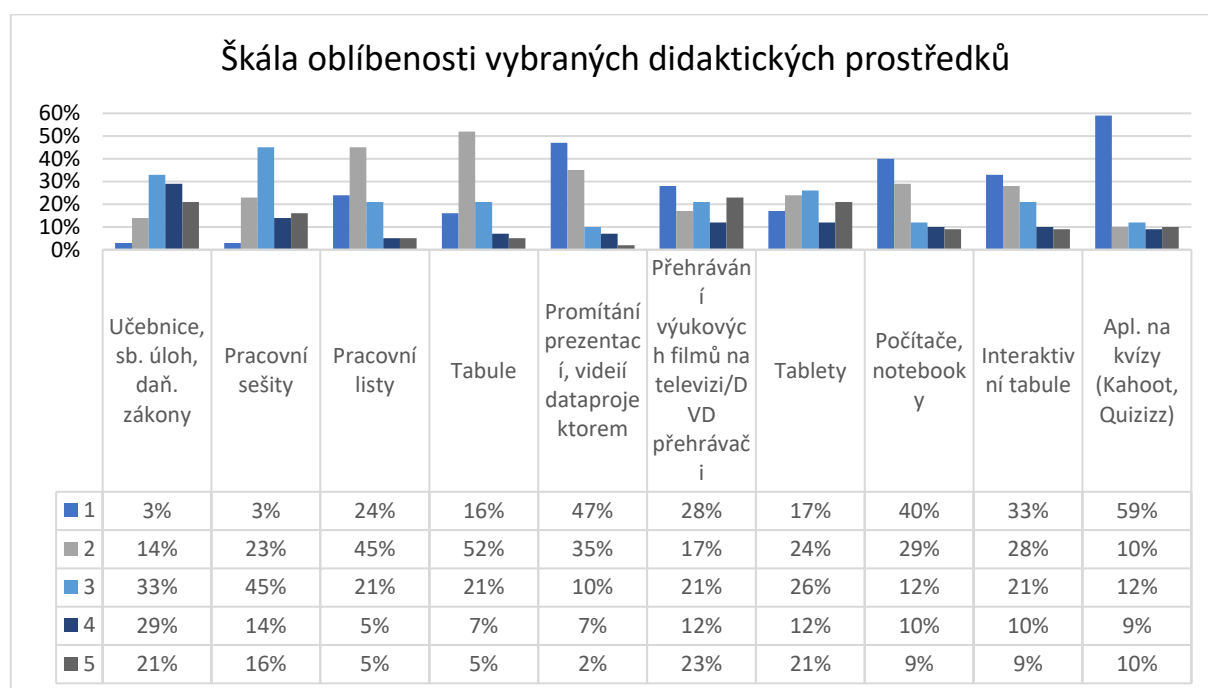
Otázka č.4: Určete na škále od 1 (nejvíce oblíbený) po 5 (nejméně oblíbený), které materiální prostředky jsou pro Vás nejvíce oblíbené?

Tato otázka se věnovala oblíbenosti materiálních prostředků, jak je patrné z obrázku č. 4. Nejvíce oblíbené jsou u žáků aplikace na kvízy, jako je například Kahoot a Quizizz. Jak bylo předtím již zmíněno, je škoda, že je učitelé příliš nevyužívají, neboť kvízy mohou zpestřit všední výuku a zábavnější formou mohou zopakovat probranou látku, případně mohou sloužit i k vylepšení známky, pokud by je učitel používal častěji. Navíc nezaberou moc času.

Mezi oblíbenými prostředky se umístilo promítání videí a prezentací, a také využití počítačů a notebooků, které ale musí být pod kontrolou učitele, aby žáci dělali to, co mají, a nezneužívali toho.

Přehrávání výukových filmů se zařadilo mezi nejméně oblíbené, což bylo docela překvapující. Zřejmě byly filmy pro žáky málo atraktivní a pravděpodobně i nudné. Dále se umístily učebnice, sbírka úloh a daňové zákony, což se dalo očekávat.

Obrázek 4: Škála oblíbenosti vybraných didaktických prostředků

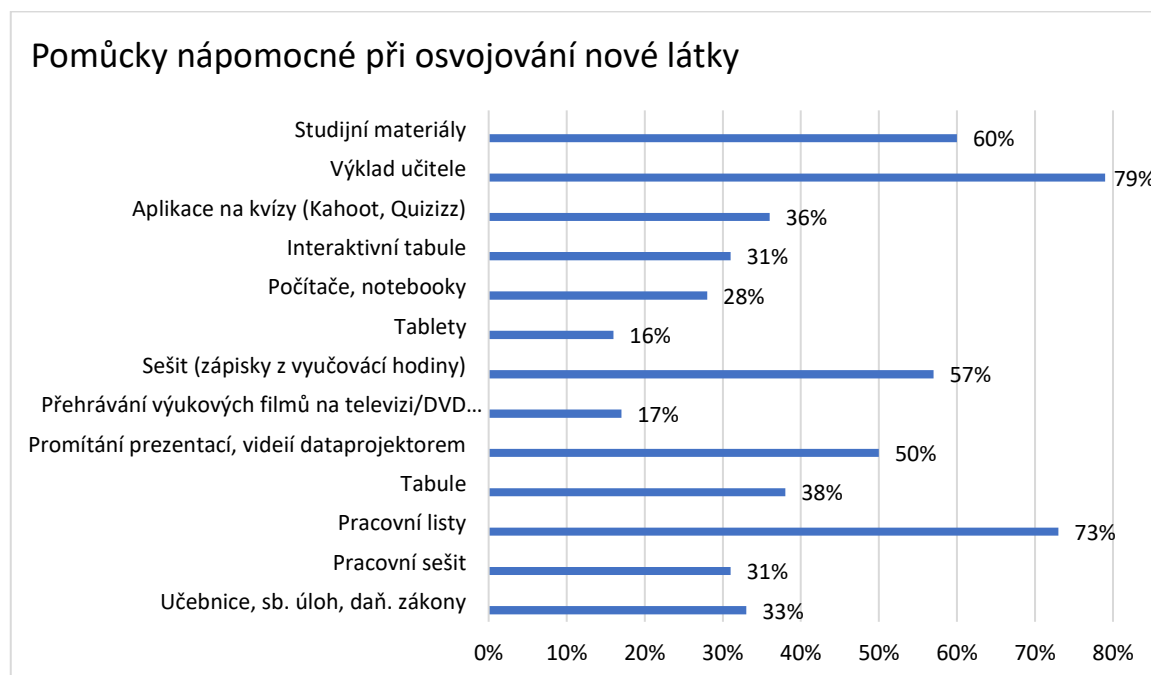
Zdroj: vlastní

Otázka č.5: Zakroužkujte pomůcky, které Vám jsou nejvíce nápomocné při osvojování nové látky při výuce. Můžete zaškrtnout více odpovědí.

Pátá otázka se zabývala pomůckami, které jsou pro žáky nejvíce užitečné během probírání nové látky. Nejvíce nápomocným byl zvolen učitelův výklad, z toho by se dalo

usuzovat, že daní učitelé látku umí dobře vysvětlit. Dále následovaly pracovní listy, studijní materiály a sešit s tvorbou vlastních poznámek. Malou četnost zaznamenaly tablety a výukové filmy. Pro lepší názornost je uveden obrázek č. 5.

Obrázek 5: Pomůcky nápomocné během osvojování nového učiva

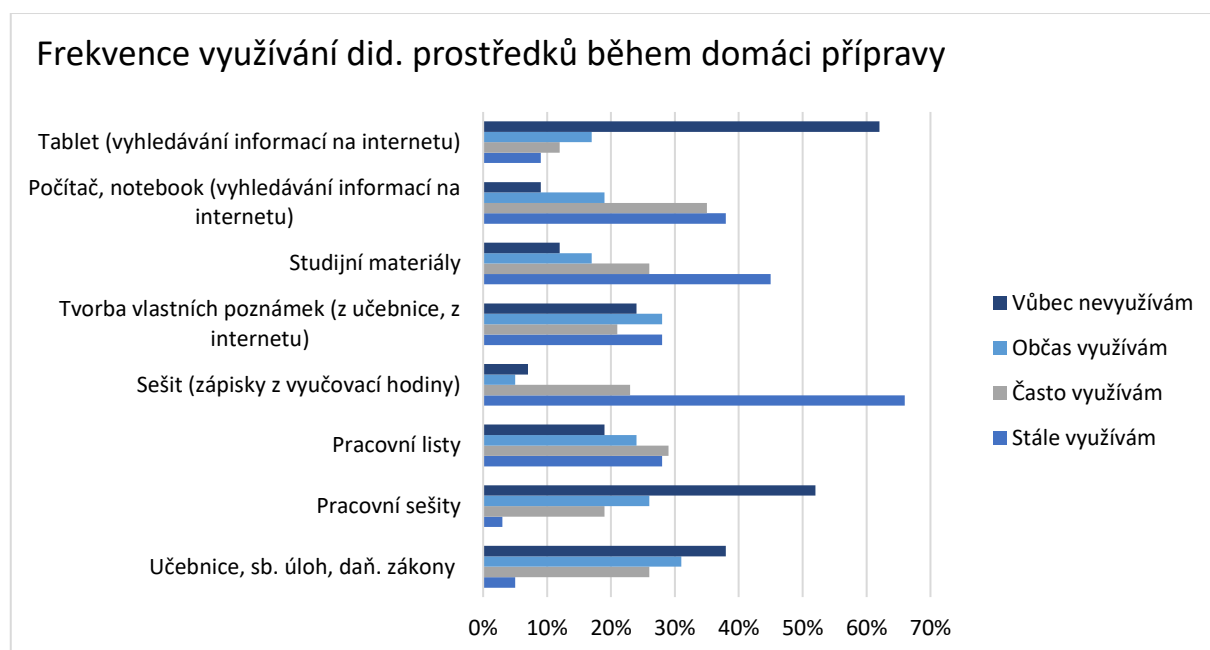
Zdroj: vlastní

Otázka č.6: Označte na škále vždy jedno tvrzení, vyjadřující míru využívání didaktických prostředků během Vaší domácí přípravy v rámci ekonomických předmětů (na test, na zkoušení).

Další otázka položená žákům se týkala frekvence používání didaktických prostředků během domácí přípravy, čímž je myšlena například příprava na test či zkoušení. Nejvíce žáci používají sešit s vlastními zápisky z hodiny, dále studijní materiály. Tyto odpovědi se daly očekávat. Dále využívají počítač nebo notebook, kde vyhledávají další informace.

Z obrázku č.6 lze vyčíst, že se nejméně využívají tablety, pracovní sešity a učebnice.

Obrázek 6: Využívání didaktických prostředků při domácí přípravě

Zdroj: vlastní

Otázka č.7: Kterou učební pomůcku máte nejraději?

Sedmá otázka byla otevřená, tázala se žáků, jaké učební pomůcky mají nejraději. Ne všichni žáci na tuto otázku odpověděli, ale většina se zmiňovala o tvorbě vlastních poznámek, učitelovu výkladu, pracovních listech a kvízích.

Otázka č.8: Chybí Vám nějaká učební pomůcka při výuce ekonomických předmětů?

Stejně jako předchozí otázka, i tato byla otevřená. Zjišťovala, jestli žákům nechybí nějaké učební pomůcky během výuky ekonomických předmětů. Většina uvedla, že nechybí, zbylým respondentům chyběly kvízy a práce na internetu, ekonomické hry. Jednou z odpovědí byla možnost oživení účetnictví, které se učí pouze z učebnice. Vyskytla se zde i úsměvná odpověď, kdy jednomu žákovi chybí při výuce boxovací pytel.

4.4.3 Interpretace výsledků průzkumu

Na začátku celého průzkumu byly položeny průzkumné otázky, na něž měl samotný průzkum získat odpovědi. Na základě rozhovorů s učiteli a dotazníkového šetření vyplněného žáky, lze na tyto otázky odpovědět.

První otázka měla za cíl zjistit, které materiálně didaktické prostředky má škola k dispozici pro výuku ekonomických předmětů. Z rozhovoru s učiteli vyplynulo, že má škola k dispozici moderní didaktickou techniku. Nejvíce jsou využívány počítače s dataprojektory a učebnice. Případně tabule či interaktivní tabule, kdy záleží na učiteli, zdali preferuje psaní na tabuli nebo raději využívá připravené prezentace či sdílí připravené studijní soubory. Dále jsou používány zákony a pracovní listy. Závěrem lze říci, že učitelé považují vybavení školy za dostačující a na dobré úrovni.

Druhá průzkumná otázka se dotazovala, které materiálně didaktické prostředky jsou využívány během výuky. Z dotazníkového šetření a rozhovorů se ukázalo, že jsou při výuce používány základní materiální didaktické prostředky, jako jsou tabule a interaktivní tabule, dataprojektory, prezentace, soubory s příklady a pracovní listy. Žáci samozřejmě používají i psací potřeby.

Poslední průzkumná otázka se zabývala otázkou, které didaktické prostředky jsou u žáků oblíbené. Podle žáků jsou nejvíce oblíbené aplikace na kvízy (Kahoot, Quizizz), promítání videí, práce s počítači a notebooky a interaktivní tabule. Bohužel z dotazníkového šetření vyplynulo, že aplikace na kvízy se během výuky skoro nepoužívají. A počítač využívá spíše jenom učitel, ne samotní žáci.

Z průzkumu dále vyplynulo, že žákům při osvojování nového učiva nejvíce pomáhá učitelův výklad, pracovní listy, studijní materiály a v neposlední řadě i žákovy zápisky z vyučovací hodiny.

Co se týká domácí přípravy, tak žáci využívají nejvíce své zápisky z hodiny, studijní materiály a poté si tvoří vlastní poznámky převážně z internetu. Učebnice k tomuto účelu skoro nepoužívají. Může se zde tedy vyskytnout problém, že žáci použijí neověřené zdroje z internetu, kde mohou být chyby, které žáci v domnění, že jsou správné, použijí. Tento krok by šlo částečně eliminovat, pokud by učitel žákům doporučil kvalitní internetové zdroje.

4.5 Návrh praktických námětů

V této části práce budou prezentovány návrhy praktických příprav do hodin ekonomiky. Vytvořené náměty mohou být použity na všech typech škol, kde je předmět ekonomika vyučován. U každého námětu je uveden předmět, ročník, pomůcky a téma, které vychází z ŠVP. Vybrané náměty mají spojitost s teoretickou částí, příprava číslo 1 ukázka zajímavého využití výukových prostor (vztah ke kap. 2.3) a didaktické hry (vztah ke kap. 1.1.1), příprava číslo 2 ukázka projektové výuky (vztah ke kap. 1.1.1), příprava číslo 3 ukázka práce s didaktickou technikou (vztah ke kap. 2.4), příprava číslo 4 ukázka práce s pomůckami (vztah ke kap. 2.1) a inscenační metodou (vztah ke kap. 1.1.1), příprava číslo 5 ukázka práce s pomůckami (vztah ke kap. 2.1) a multimédií (vztah ke kap. 2.4.6). V rámci přípravy číslo 3 jsou metody, které jsou v této přípravě realizovány, popsány v příloze č. 5. Všechny přípravy byly odzkoušeny v rámci pedagogické praxe.

4.5.1 Příprava číslo: 1

Předmět: Ekonomika

Ročník: 1.

Téma: Trh a jeho fungování

Aktivity: hra na obchod

Délka: 1 vyučovací hodina

Materiálně didaktické prostředky: tabule, pravítko, korálky, barevné papíry, nůžky, kružítko, tužky

Učebnice: návaznost na kapitulu o fungování trhu

Didaktická technika: počítač s dataprojektorem

Výukový prostor: prostorná třída

Výukové cíle: žák objasní fungování trhu, tvorbu nabídky a poptávky a jejich vlivy

žák posuzuje vliv ceny na nabídku

žák používá základní ekonomické termíny

žák je schopen zhodnotit situaci na trhu

žák pracuje ve skupině, formuluje své názory

Průběh

Učitel na konci hodiny požádá žáky, aby si na příští hodinu donesli nůžky, pravítko a kružítko. V soutěžní hodině učitel začne tím, že na tabuli nakreslí produkty, které budou žáci vyrábět. Je zde možnost si tento krok připravit dopředu na počítači, a poté to žákům pouze promítnout na plátně. Učitel by měl zvolit jednoduché tvary, aby to nebylo příliš náročné na výrobu. U každého tvaru napíše přesné rozměry, které musí daný produkt splňovat a cenu, za kterou se bude prodávat a cenu výrobního faktoru, který si žáci mohou koupit. Nejjednoduššími tvary jsou čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník. Žáci odevzdají své pomůcky učiteli. Poté učitel žáky rozdělí do čtyř skupinek tak, jak potřebuje, počet žáků ve skupinkách upraví podle aktuálního počtu žáků ve třídě. Žáci si upraví stoly tak, aby se jim dobře pracovalo. Je důležité, aby tato aktivita byla realizována ve třídě, která toto umožňuje. Učitel jim nyní vysvětlí princip hry, kdy jejich cílem je být nejbohatší a jejich úkolem je vyrábět produkty, které učitel namaloval na tabuli nebo promítl na plátno. Každá skupinka představuje tedy jeden podnik, který má jiný počet výrobních faktorů. Výrobní faktory jsou práce, půda, kapitál a technologie. V této hře budou výrobní faktory představovány následovně:

- **Práce:** žáci
- **Půda:** barevný papír
- **Kapitál:** korálky
- **Technologie:** nůžky, pravítko, kružítko, tužky

Rozdělení stolů:

- **Stůl číslo 1:** 7 žáků, pravítko, korálek, barevný papír
- **Stůl číslo 2:** 6 žáků, tužka, 3 korálky, pravítko, 2 barevné papíry
- **Stůl číslo 3:** 5 žáků, 5 korálků, nůžky, barevný papír, kružítko
- **Stůl číslo 4:** 4 žáci, tužka, 6 korálků, 3 barevné papíry

Po vysvětlení pravidel žáci začínají vyrábět produkty, případně chybějící výrobní faktory kupují od učitele. Učitel má totiž roli bankéře, bude tedy od žáků produkty nakupovat. Pokud budou, nekvalitní, tak jim nabídne menší částku nebo je může odmítnout, také jim může prodávat výrobní faktory. Učitel musí v průběhu hry reagovat na měnící se trh a vše ohlašovat. Například jedna skupina se může orientovat pouze

na výrobu jednoho produktu, trh je jím pak přesycen, tak učitel sníží cenu pro výkup. V jednom podniku může učitel ohlásit stávku dělníků a vzít jim na určitý čas jeden výrobní faktor. Cílem této hry je, aby si žáci sami vyzkoušeli principy fungování trhu, aby vytvářeli poptávané produkty v takové podobě, aby byl učitel ochoten je kupovat a podnik tak dosahoval maximálního zisku. Učitel by měl mít na konci hodiny časovou dotaci na reflexi. Tato hra byla inspirována obdobnou hrou. (Financnigramotnost.wordpress.com 2016)

Zhodnocení

Tato příprava není příliš náročná na přípravu. Učitel si jen promyslí, co na kterém stole bude. Začátek hry může být náročnější než žáci pochopí princip hry, nicméně po pár minutách by jim to již mělo být zřejmé. Učitel může buď výrobky měřit pomocí pravítka anebo si dopředu připraví šablony, které bude jen přikládat.

Realizace samotné hodiny probíhala zpočátku hodiny lehce chaoticky a i časově náročněji, než jsem sama očekávala. Dost času zabralo samotné uspořádání třídy, aby se žákům dobře pracovalo. Když už žáci byli konečně rozsazeni, tak jak měli a pochopili myšlenku hry, začali se v ní orientovat, tak se v nich probudila velká soutěživost. Jelikož byli žáci natolik pohlceni do hry, chtěli hrát až do konce hodiny, tak se nestihla reflexe. Ta tak musela být posunuta na další hodinu. Ve výsledku to vlastně tolik nevadilo, protože reflexe byla provedena na začátku další hodiny a bylo to pro žáky vlastně takové opakování. Nicméně by tato hra byla asi vhodnější pro dvouhodinovou výuku, protože v rámci jedné hodiny je samotná hra až příliš krátká.

4.5.2 Příprava číslo: 2

Předmět: Ekonomika

Ročník: 1.

Téma: Obchodní společnosti

Aktivity: založení fiktivní společnosti

Délka: 2 vyučovací hodiny

Materiální didaktické prostředky: čtvrtka, papíry, malé lístečky, barevné fixy, krabička, bonbony

Učebnice: návaznost na téma obchodních společností

Výukové cíle: žák umí vyjmenovat právnické formy vyskytující se v ČR

žák umí objasnit charakteristiku právnických forem a s tím související náležitosti (počet zakladatelů, výše základního kapitálu, ručení za závazky, rozdělení zisku)

žák pracuje ve skupině, formuluje své názory

žáci zpracují zjednodušený podnikatelský plán, popíší jeho dílčí kroky

žáci odprezentují svojí fiktivní společnost

Průběh

Na konci minulé hodiny učitel zhruba deset minut před koncem, žákům nástínil, že v příští hodině budou tvořit projekt na téma založení fiktivní společnosti. Učitel žákům sdělil, že tři nejlepší společnosti budou odměněny velkou jedničkou. Učitel bude posuzovat kreativitu, originalitu, ale i realizovatelnost projektu. Poté se žáci rozdělili do menších skupin, ideálně po třech, maximálně po čtyřech lidech a začli přemýšlet nad právnickou formou a oborem podnikání.

Na začátku nové hodiny učitel žákům umožní spojit lavice a posedat si do skupin, které minulou hodinu vytvořili. Učitel žákům rozdá velkou čtvrtku, kde mají předepsané:

- název společnosti
- obor podnikání
- produkt či služba
- počet zaměstnanců
- konkurence
- způsob financování
- místo podnikání.

Prostřednictvím tohoto schématu žáci budou příští hodinu svoji fiktivní společnost prezentovat před ostatními žáky. Od učitele dostanou i čistý papír, kdyby chtěli využít možnost, psát si to zatím nanečisto. Žáci začínají pracovat na projektu. Ve skupinkách se domlouvají na právní formě, řeší výši základního kapitálu. Když mají tyto dva kroky promyšlené, začínají řešit svůj produkt nebo službu, kterou budou nabízet. S tím souvisí další krok, což je obor a místo podnikání. Dále řeší počet zaměstnanců a možnost financování. Učitel má v tomto projektu funkci pozorovací a pokud žáci potřebují, tak i funkci poradenskou. Učitel se může průběžně dotazovat ve skupinách, zda už mají

první kroky vyřešené a oznamovat jim zbývající čas. Žáci takto pokračují až do konce hodiny. Na konci hodiny učitel od žáků vybere jejich dosavadní práci a přinese ji na další hodinu, čímž se předejde tomu, že na to některý žák zapomene a nechá to doma.

Následující hodina se bude věnovat prezentaci fiktivní společnosti. Žáci dostanou na začátku hodiny ještě deset minut k doladění detailů. Učitel žákům sdělí, ať dávají během prezentace pozor, neboť se na konci bude hlasovat o nejlepší společnost. Po uplynutí stanovené doby žáci začínají prezentovat a zodpoví i případné dotazy. Po prezentaci všech podnikatelských záměrů rozdá učitel malé lístečky, na které žáci samostatně napíší název společnosti, která je nejvíce zaujala. Lísteček pak hodí do krabice, která je na učitelovu stolu. Pokud mají všichni žáci již odhlasováno, začne učitel lístečky počítat. Žáci, kteří vytvořili společnosti, jež získaly nejvíce hlasů, dostanou od učitele jedničku. Ostatní žáci budou odměněni v podobě bonbonů. Na konci hodiny učitel poskytne všem skupinám zpětnou vazbu, zda by bylo možné projekt realizovat, co případně mohli zvolit lépe apod.

Zhodnocení

Tato příprava není náročná na přípravu, protože tvořit budou žáci ne učitel. Učitel jim poskytne jen materiální pomůcky a jinak má funkci poradce. Pro učitele to tedy není nijak náročná hodina a žáci si prakticky vyzkouší své znalosti.

Na konci první hodiny žáci utvořili skupiny vcelku rychle, ale dlouze přemýšleli, jaký produkt či službu by mohli nabízet. Z téhož hodiny odcházela většina skupin ještě s nejasným podnikatelským záměrem. V rámci další hodiny žáci na začátku hojně diskutovali, ale konečně se již začal vytvářet jejich podnikatelský záměr. Je pravda, že některé skupiny si nebyly jisté s náležitostmi založení podniku podle právnické formy, a tak musely využít sešit či učebnici, kde si ověřily správnost těchto náležitostí. Druhá část hodiny se nesla v kreativním duchu, rychlejší skupiny už začaly pracovat na své prezentaci. Na konci hodiny žáci předali své dosavadní výtvořky, abych je mohla přinést na další hodinu. Na začátku další hodiny jsem žákům rozdala jejich materiály. Některé skupiny už jenom doladřovaly svojí výslednou prezentaci, někteří s ní teprve začínaly. Zde se ukázalo, že některé skupiny si dobře hlídaly čas. Ostatní tak musely občas improvizovat. Poté nastala samotná prezentace projektů. Musím konstatovat, že se žáci velice snažili. Pak už nastalo hlasování a počítání výsledků. Myslím si, že žáky toto mírné napětí, kdy se vytahovaly lístečky z krabice a přidělovaly hlasy žáky bavilo více,

než kdyby žáci například dělali čárky u názvu společností na tabuli. Vybraní žáci dostali jedničku a ostatním byly rozdány bonbony. Na konci hodiny ještě každá skupina dostala zpětnou vazbu.

4.5.3 Příprava číslo: 3

Předmět: Ekonomika

Ročník: 2.

Téma: Trh práce

Délka: 1 vyučovací hodina

Aktivity: myšlenková mapa, pětilístek

Materiální didaktické prostředky: sešit, psací potřeby

Didaktická technika: počítač s připojením na internet, program na tvorbu myšlenkových map

Výukové cíle: žák zná náležitosti související s pohovorem

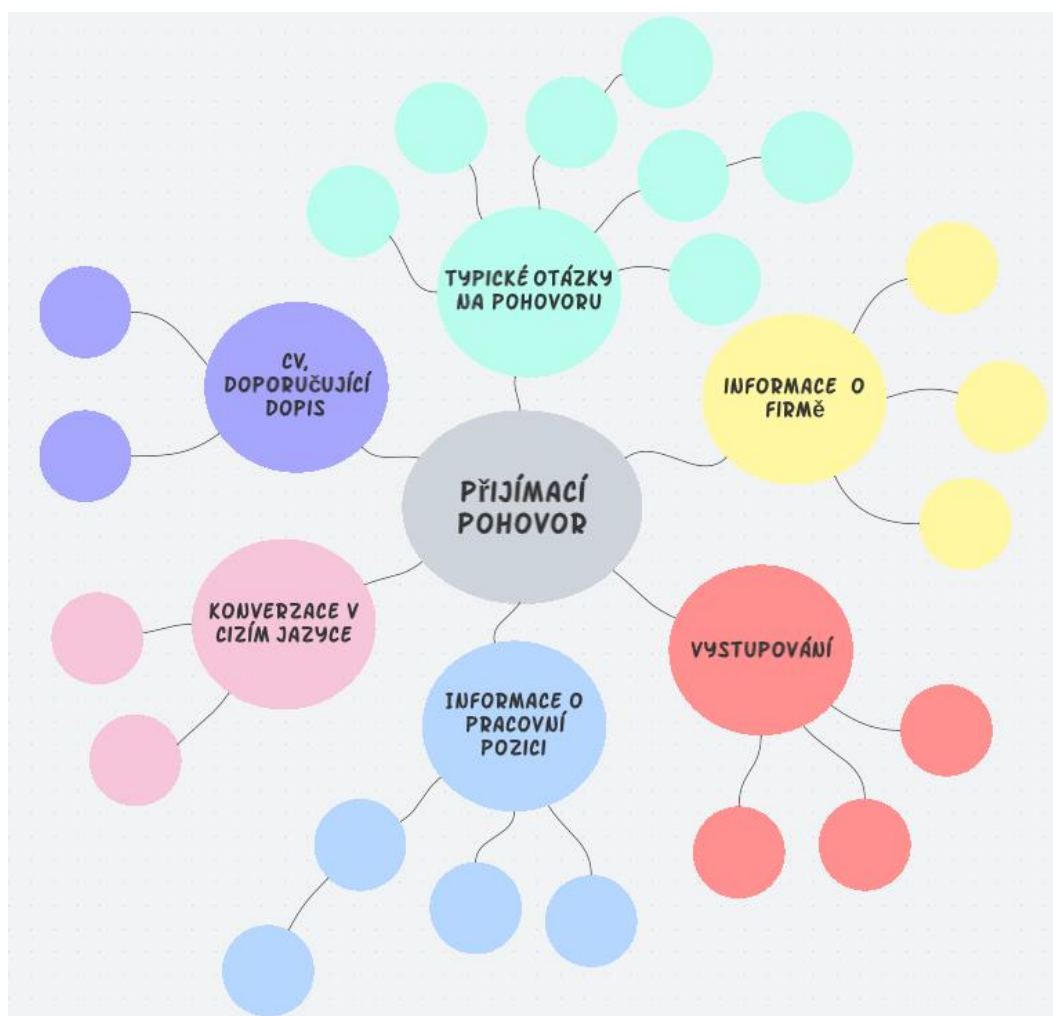
žák je schopen práce ve dvojicích, formuluje své poznatky, prosazuje své názory

žák umí teoretické poznatky aplikovat v praxi (tvorba pětilístku)

Průběh

Na začátek vyučovací hodiny je vybrána asociační metoda v podobě myšlenkové mapy. Učitel žákům vysvětlí tvorbu myšlenkové mapy a postup. Žáci budou mapu zpracovávat ve dvojicích do jednoho sešitu na téma, jak být připravený na pracovní pohovor. Po uplynutí stanovené doby bude učitel zapisovat do aplikace na počítači pro tvorbu myšlenkových map nápady žáků a zároveň s nimi diskutuje. Učitel může myšlenkovou mapu namalovat i na tabuli a nemusí tak použít počítač. Námět na základní rozdělení myšlenkové mapy je zachycen na obrázku č. 7. Po dokončení myšlenkové mapy a skončení diskuze učitel žákům pustí výuková videa s pohovory.

Obrázek 7: Myšlenková mapa na téma přijímací pohovor

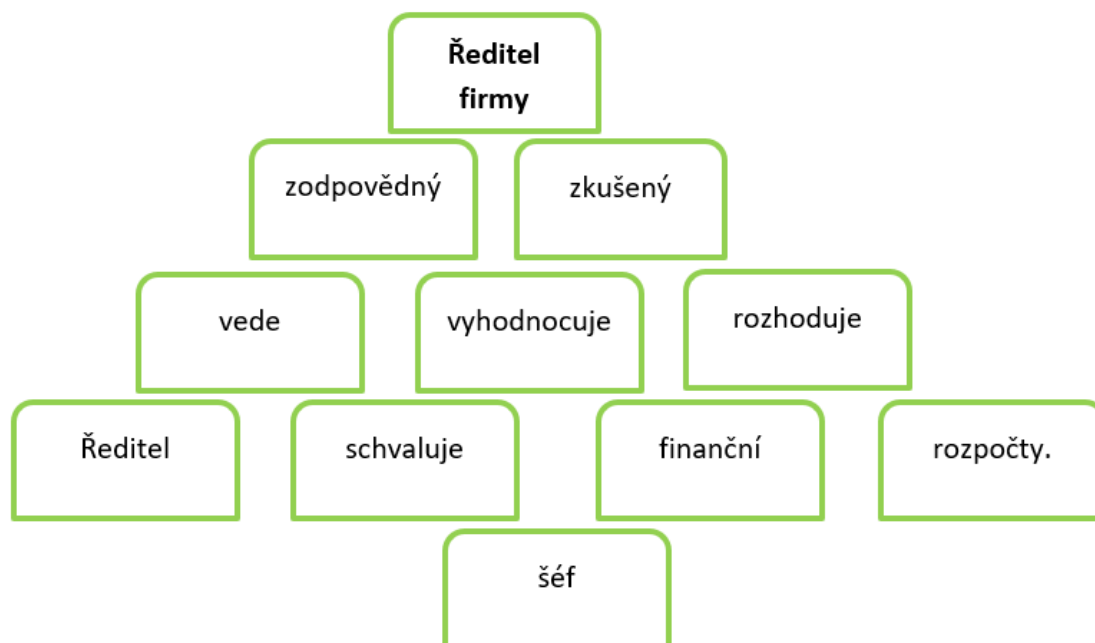
Zdroj: vlastní

Pro zbytek hodiny má učitel pro žáky připravenou metodu pětílístku. Učitel oznámí žákům práci ve dvojicích. Seznámí je s tématem, jež bude předmětem přemýšlení. Pro tuto ukázkou bylo zvoleno téma, kdo je ředitel firmy, jeho role a funkce. Poté jim učitel stanoví čas pro zpracování tvořivého úkolu, objasní jim podstatu této metody. Učitel žákům připomene, aby dodržovali zadaná pravidla metody.

Pravidla této metody učitel píše na tabuli. Po vysvětlení pravidel učitel stanoví žákům deset minut na vypracování úkolu. Žáci spolu argumentují, prosazují své názory a zdůvodňují, proč co napsali. Učitel žáky při práci průběžně kontroluje. Když uplyne stanovený čas, učitel pětílístky zkontroluje a vybere nejlepší tři. Autoři vybraných pětílístků předstoupí před tabuli a svoji verzi odprezentují před třídou. S učitelem pak celá třída společně sumarizuje poznatky. Učitel může vybrané žáky ohodnotit malou jedničkou či malým plus.

Pro lepší názornost je níže ukázáno (obrázek č. 8), v jaké podobě lze pětilístek vytvořit. Jako téma a jednoslovný výraz byl zvolen ředitel firmy. Sborník metod použitých v rámci této přípravy je uveden v příloze č. 5.

Obrázek 8: Ukázka pětilístku

Zdroj: vlastní

Zhodnocení

Na tuto přípravu je vhodné, aby si učitel zkusil tvorbu myšlenkové mapy dopředu na počítači, aby věděl, jak co funguje. Učitel myšlenkovou mapu může vytvořit i nakreslením na tabuli, ale to pro žáky nejspíš nebude tolik zajímavé. Pokud učitel vytvoří myšlenkovou mapu na počítači, tak ji může uložit a žákům nasdílet či vytisknout. Tato ukázková mapa byla vytvořena pomocí programu Lucidchart, který je zdarma. Metoda pětilístku může být náročnější na vysvětlení, jinak se na ni učitel nemusí nijak zvlášť připravovat.

Na začátku hodiny žáci tvořili myšlenkové mapy, tato aktivita se jim velice líbila. Bylo patrné, že takovéto aktivity příliš často nedělají a zapojily se tak i pasivnější dvojice. Když pak došlo ke společné tvorbě myšlenkové mapy, tak i zde přetrvával zájem, protože se s programem na tvorbu myšlenkových map ještě nesetkali. Bylo jen zapotřebí jim znovu připomenout, že se řešení mohou odlišovat a že neexistuje jediné správné,

aby nedocházelo zbytečně ke konfliktům. Dále následovala výuková videa na téma pohovoru, to většinou také vyhovovalo, protože po nich nebylo nic vyžadováno. Pak byla vysvětlena tvorba pětílístku a žáci se pustili do tvorby, zde bylo důležité jim neustále připomínat ať sledují správně řádky a nespletou se. Poté byly nejlepší náměty odprezentovány. Domnívám se, že tato aktivita pro žáky nebyla tolik zajímavá jako tvorba myšlenkové mapy. Je možné, že kdyby metoda pětílístku byla zvolena jinou hodinu než tu, kde byla tvořena myšlenková mapa, tak by to žáky bavilo více.

4.5.4 Příprava číslo: 4

Předmět: Ekonomika

Ročník: 2.

Téma: Trh práce

Délka: 1 vyučovací hodina

Aktivita: inscenace pracovní pohovor, osmisměrka

Materiální didaktické prostředky: osmisměrka, sešit, psací potřeby

Didaktická technika: počítač s připojením na internet, program na tvorbu osmisměrek

Učebnice: učitel vybere pojmy z učebnice na téma trh práce

Edukační cíle: žák zná náležitosti pohovoru

žák je schopen prosadit své dovednosti

žák si procvičí své komunikační dovednosti

žák umí vysvětlit základní pojmy související s trhem práce

Průběh

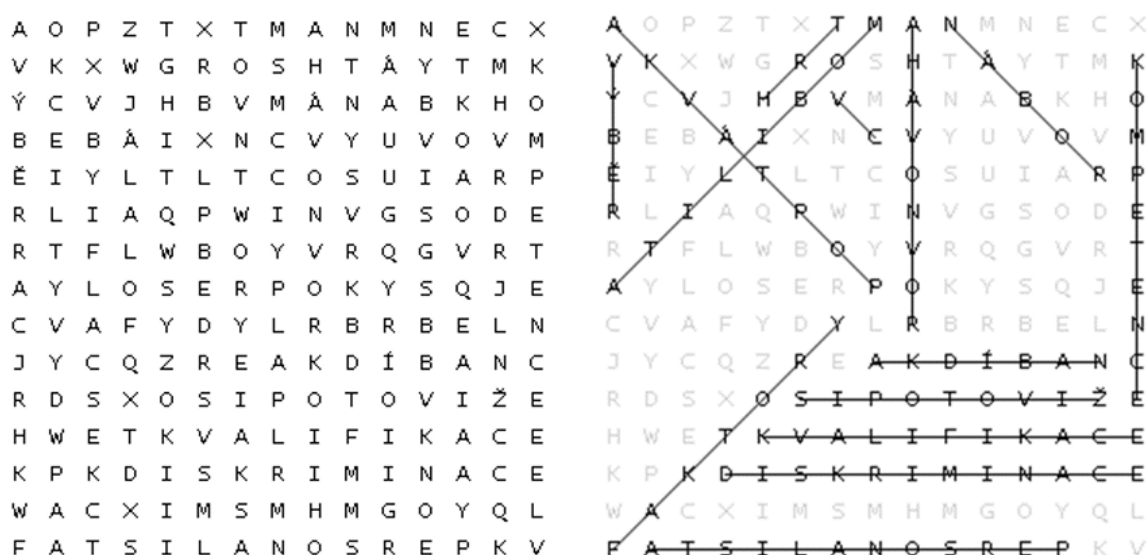
Tato hodina navazuje na minulou hodinu, kdy se probíralo téma přijímacího pohovoru. Jelikož žáci již mají teoretické poznatky, tak si je i prakticky vyzkouší. Učitel vyzve žáky, aby se rozdělili po trojicích, kdy jeden žák zastupuje personalistu, druhý je uchazeč o zaměstnání a třetí je v pozici pozorovatele a zapisuje poznámky. Žáci na tuto aktivitu budou mít stanovený čas. Pozici, o kterou se jeden z žáků bude ucházet si buď mohou sami vymyslet anebo se mohou inspirovat reálnými inzeráty. Po pěti

minutách si role ve skupině vymění. Pokud se všichni žáci již prostrídali, zavede učitel diskuzi a společně dojde ke shrnutí poznatků.

Na závěr hodiny je připravena osmisměrka (příloha č.2), kdy žáci mají za úkol najít pojmy související s trhem práce. Nejrychlejší žák může být odměněn malou jedničkou. Učitel osmisměrku s řešením promítne na plátno pro ty, kteří pojmy nenalezli. V závěru hodiny učitel čte pojmy nahlas a žáci mu daný pojem vysvětlují, čímž dojde k zopakování a upevnění látky.

Pojmy, které žáci musí najít: trh, nabídka, poptávka, rovnováha, faktory, kvalifikace, kompetence, mobilita, životopis, cv, diskriminace, nábor, výběr, personalista. Na obrázku č. 9 je ukázka osmisměrky i s řešením.

Obrázek 9: Ukázka osmisměrky s řešením

Zdroj: vlastní

Zhodnocení

K této přípravě je zapotřebí, aby si učitel vytvořil dopředu osmisměrku. Tu může vytvořit sám ručně, což je časově náročná metoda, nebo může využít online způsoby k tvorbě didaktické pomůcky. Na internetu lze najít spousty webových stránek, pomocí nichž lze vytvořit různé pomůcky. Tato osmisměrka byla například vytvořena prostřednictvím Puzzlemakeru. Co se týká inscenace pracovního pohovoru, tak tam není nutná příprava.

Tato příprava patřila k velice vydařeným. Žáky inscenace pohovoru velice bavila, a přišla jim zajímavá i z důvodu praktického využití v budoucnu. Jelikož se minulá hodina zabývala přijímacím pohovorem, tak žáci neměli problém vytvářet typické otázky pro pohovor. Bylo vidět, že to žáky baví a zároveň to pro ně nebyla náročná hodina, kdy by se museli učit nové pojmy nebo počítat příklady. I následná diskuze byla pro žáky přínosná, kdy v jedné skupině žák zastupující personalistu pokládal otázky, které byly antidiskriminační. Na toto téma se rozvedla zajímavá diskuze. Na závěr hodiny byla připravená osmisměrka, kdy jsem měla ze začátku lehké obavy, jestli to pro ně nebude moc dětské. Nicméně bylo vidět, že se s ní dlouho nesetkali a takovouto změnu uvítali. Navíc došlo zábavnější formou k zopakování a upevnění pojmů, takže žáci i já jsme byli spokojeni.

4.5.5 Příprava číslo: 5

Předmět: Ekonomika

Ročník: 1.

Téma: Osobní a kapitálové společnosti

Délka: 1 vyučovací hodina

Aktivity: pracovní list, kvíz

Materiální didaktické prostředky: pracovní list, sešit, psací potřeby

Didaktická technika: počítač s připojením na internet, aplikace na tvorbu kvízu

Učebnice: učitel může využít učebnici jako zdroj informací pro tvorbu pracovního listu

Edukační cíle: žák umí definovat základní pojmy na téma osobní a kapitálové spol.

žák zná charakteristiku právnických forem

žák je schopen aplikovat teoretické vědomosti v praxi

Průběh

Učitel na začátku hodiny v krátkosti zopakuje klíčové pojmy z hodiny minulé. Tato aktivita bude trvat zhruba pět minut. Poté učitel rozdá každému žákovi pracovní list, který budou samostatně doplňovat. Pracovní list by měl žákům pomoci se zopakováním a upevněním učiva. V pracovním listu (příloha č. 3) jsou různé aktivity, například doplnění do schématu, přiřazování, doplnění pojmů atd. Během vyplňování, učitel chodí mezi lavicemi a kontroluje, případně může žákům lehce poradit. Na vyplnění pracovního

listu mají žáci patnáct minut, poté si ho s učitelem společně zkontrolují. Pokud učitel zpozoruje, že žáci v něčem tápají, může jim danou věc znovu dovysvětlit.

V závěru hodiny má učitel pro žáky připravený kvíz vytvořený prostřednictvím Kahoot. Kahoot je bezplatná a volně dostupná doména, pomocí níž mohou učitelé vytvářet didaktické hry. Jediná nevýhoda této domény je, že není přeložena do češtiny.

Pro ukázkou byl vytvořen kvíz na téma obchodní společnosti. Kvíz obsahuje otázky s výběrem odpovědí a otázky typu ano/ne. Učitel si musí kvíz připravit dopředu. Kvíz je uveden v příloze č. 4.

Pro samotnou realizaci kvízu je zapotřebí, aby byl v učebně počítač s připojením k internetu, žáci mohou použít mobilní telefony, tablety nebo mohou využít počítače, pokud jsou v učebně k dispozici. Učitel se přihlásí a spustí kvíz, kde se vygeneruje přihlašovací kód, pomocí kterého se žáci do kvízu přihlásí. Poté žáci zadají svoji přezdívku. Učitel před samotnou hrou ještě žáky upozorní na fakt, že jsou otázky časově omezené a že je pouze jedna správná odpověď. Pokud žák odpoví špatně, body se neodečítají, pokud žák zodpoví otázku správně, získá navíc rychle více bodů. Když jsou všichni žáci přihlášení, poté učitel klikne na tlačítko start a kvíz je spuštěn. Po uplynutí časového limitu na otázku musí učitel stisknout ikonu skip, aby se ve hře mohlo pokračovat. Než se objeví nová otázka, tak se vždy zobrazí průběžné pořadí hráčů. Po zodpovězení poslední otázky se objeví podium (obrázek č. 12), kde jsou umístěni tři hráči, kteří dosáhli nejvíce bodů. Nejlepší hráči mohou být odměněni malou jedničkou.

Obrázek č. 10 níže, ukazuje možnost otázky s výběrem true/false (ano/ne). U tohoto typu otázky bývá zpravidla nastaven kratší časový limit.

Obrázek 10: Náhled na otázku typu ano/ne

Zdroj: vlastní

Na obrázku č. 11 je zachycena uzavřená otázka s výběrem odpovědí.

Obrázek 11: Náhled na možnosti odpovědí v kvízu

Zdroj: vlastní

Obrázek č. 12 ukazuje náhled na vyhodnocení celého kvízu. V rámci kvízu se zohledňuje nejen správná odpověď, ale i rychlost.

Obrázek 12: Náhled na vyhodnocení kvízu

Zdroj: vlastní

Zhodnocení

Tato příprava je časově zřejmě nejnáročnější ze všech výše uvedených. Učitel si musí dopředu vytvořit pracovní list, což zabere nějaký čas. Poté ho musí žákům vytisknout. U tvorby kvízu záleží, jak moc ho chce učitel designově zkrášlit, zdali bude volit tematické obrázky či nikoliv. Také by bylo vhodné, aby vytvořený kvíz učitel vyzkoušel a přečetl si po sobě zadané otázky i odpovědi.

Na začátku hodiny jsme společně zopakovali základní pojmy, aby se téma alespoň trochu oživilo. Poté žáci dostali vytištěný pracovní list a začali ho vyplňovat. Po chvíli jsem začala mezi žáky procházet a dívat se, kolik toho mají vyplněného. Mezi žáky byly patrné rozdíly, kdy někdo měl pracovní list skoro celý vyplněný a někdo skoro prázdný. Také jsem kontrovala, aby si žáci mezi sebou navzájem neradili a neopisovali. Po uplynutém čase, který žáci měli na vyplnění, jsem se jich ještě zeptala, zdali všichni mají vyplněno nebo někdo potřebuje ještě nějaký čas. Jelikož se nikdo nepřihlásil, tak jsme začali s kontrolou. Vždy jsem nejprve přečetla otázku. Aby žáci nevykřikovali odpovědi museli se hlásit a já je vyvolávala. Pokud jsem viděla, že žáci někde chybují,

tak jsem se snažila jim to znovu dovysvětlit. Myslím si, že žáci tento pracovní list ocenili a že jim byl nápomocný při učení na test či zkoušku. Na konec hodiny jsem pro ně měla připravený kvíz, kdy na nich bylo zřejmé nadšení a smysl pro soutěživost. Ačkoliv žáci měli možnost využít tablety, tak použili své mobilní telefony. Domnívám se, že se zde nenašel nikdo, koho by kvíz nebavil a myslím si, že ze všech aktivit, které jsem si s žáky vyzkoušela, byl kvíz nejoblíbenější.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala materiálním didaktickým prostředkům ve výuce na SŠ, konkrétně ve výuce ekonomických předmětů. Cílem této práce bylo zjistit, jaké didaktické prostředky jsou zapotřebí k výuce ekonomických předmětů na střední škole, jaké prostředky má učitel k dispozici a které prostředky by mohly zefektivnit výuku. Posledním dílčím cílem bylo vytvoření návrhů na vybavení střední školy potřebnými didaktickými prostředky.

Teoretická část byla rozdělena na tři kapitoly. Nejprve byl charakterizován pojem didaktické prostředky. Dále se tato část zabývala klasifikací didaktických prostředků. Z nemateriálně didaktických prostředků byly představeny vyučovací metody a organizační formy výuky. Větší pozornost byla ovšem věnována materiálním didaktickým prostředkům. Tyto prostředky byly rozděleny na učební pomůcky, učebnice, výukové prostory a jejich vybavení a v neposlední řadě podkapitolu s početnou skupinou didaktické techniky. Třetí kapitola byla zaměřena na didaktické prostředky v ekonomických předmětech.

Praktická část je složena z dotazníkového šetření a strukturovaných rozhovorů. Dotazníkové šetření bylo vytvořeno pro žáky vybrané školy a bylo anonymní. Další metodou pro průzkum byl zvolen strukturovaný rozhovor s učiteli příslušné školy. Průzkum poskytl odpovědi na průzkumné otázky, jež byly na začátku této části položeny. Zároveň výsledky průzkumu posloužily jako podklad pro tvorbu praktických námětů do hodiny ekonomiky. V rámci průzkumu bylo zjištěno, že při výuce ekonomických předmětů učitelé používají počítače s dataprojektory a tabule, občas i interaktivní tabuli a pracovní listy. Co se ovšem nepoužívá skoro vůbec jsou u žáků tak oblíbené aplikace na kvízy či práce s tablety.

V rámci této práce bylo vytvořeno pět praktických námětů do hodin ekonomiky. Na začátku se zvolilo vždy téma, pro které byl vytvořen konkrétní námět hodiny. Didaktické prostředky byly vybrány podle hlediska dostupnosti, tedy aby byly ve třídě běžně dostupné a připravená hodina se tak dala realizovat. Dalším hlediskem při výběru prostředků byla skutečnost, aby se žáci aktivně zapojili do výuky a výuka je bavila. Například kvíz prostřednictvím Kahootu trvá pár minut, u žáků je velice oblíbený, přesto se na vybrané škole používá minimálně. Pravděpodobně tomu nebude jinak i na jiných

středních školách. Domnívám se, že takovéto aktivity jsou velice dobrým zpestřením pro žáky.

Seznam použité literatury

ASZTALOS, O., 1992. *Oborová didaktika ekonomických předmětů*. Praha: VŠE. ISBN 80-7079-063-6.

DOSTÁL, J., 2008. *Učební pomůcky a zásada názornosti*. Olomouc: Votobia. ISBN 978-80-7220-310-9.

Finanční gramotnost. *Tajnyucitel.wordpress.com* [online]. 2016 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://tajnyucitel.wordpress.com/2016/10/26/financni-gramotnost/>

HLAVATÝ, J., 2002. *Didaktická technika pro učitele*. Praha: Vysoká škola chemickotechnologická. ISBN 80-7080-479-3.

CHROMÝ, J., 2020. *Materiální didaktické prostředky v informační společnosti*. Praha: Extrasystem. ISBN 978-80-87570-49-4.

KALHOUS, Z. & OBST, O., 2009. *Školní didaktika*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.

KRÁLOVÁ, A., 2013. *Didaktika základů ekonomiky*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1964-7.

KRPÁLEK, P. & KRPÁLKOVÁ-KRELOVÁ, K., 2012. *Didaktika ekonomických předmětů*. V Praze: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1909-8.

KURELOVÁ, M. & ŠTEFLÍČKOVÁ, E., 1993. *Pedagogika II*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 80-7042-068-5.

MAŇÁK, J., 1994. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-0210-7.

MAŇÁK, J. & KNECHT, P., 2007. *Hodnocení učebnic: Pedagogický výzkum v teorii a praxi*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-148-5.

MAŇÁK, J. & ŠVEC, V., 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Obchodní akademie: 63-41-M/02. *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání* [online]. 2007 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://zpd.nuov.cz/RVP/ML/RVP%206341M02%20Obchodni%20akademie.pdf>

Odborný článek: ŠVP. *Clanky.rvp.cz* [online]. 2005 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/412/svp.html>

RAMBOUSEK, V., 2014. *Materiální didaktické prostředky*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-664-2.

SIEGLOVÁ, D., 2019. *Konec školní nudy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2254-7.

SKALKOVÁ, J., 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces: učivo a jeho výběr: metody organizační formy vyučování*. 2. rozš.a aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

SLAVÍK, M., HUSA, J., A MILLER, I., 2007. *Materiální didaktické prostředky a technologie jejich využívání*. 3. vyd. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Institut vzdělávání a poradenství. ISBN 978-80-213-1705-5.

VANĚČEK, D., 2016. *Didaktika technických odborných předmětů*. Praha: České vysoké učení technické. ISBN 978- 80-01-05991-3.

Seznam doplňkové literatury

KLÍNSKÝ, P., et al., 2019. *Ekonomika 1 - pro ekonomické obory SŠ*. Praha: EDUKO nakladatelství. ISBN 978-80-88057-57-4.

NOVOTNÝ, Z., 2005. *Základy podnikové ekonomiky*. Břeclav: Moraviapress. ISBN 80-86181-73-1.

SEDLÁČEK, T., 2012. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tážení od Gilgameše po finanční krizi*. 2. vyd. Praha: 65. ISBN 978-80-87506-10-3.

ŠVARCOVÁ, J., 2011. *Ekonomie: teorie a praxe aktuálně v souvislostech*. Zlín: CEED. ISBN 78-80-87301-01-2.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro žáky

Příloha č. 2: Osmisměrka

Příloha č. 3: Pracovní list

Příloha č. 4: Kvíz

Příloha č.5: Sborník metod použitých při přípravě číslo 3

Příloha č.1: Dotazník pro žáky

Materiální didaktické prostředky v ekonomických předmětech

Milí žáci,

jmenuji se Denisa Frýbová a jsem studentkou oboru Učitelství odborných předmětů na Technické univerzitě v Liberci. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí praktické části mé bakalářské práce.

Dotazník je zcela anonymní. Zjištěné údaje budou použity pouze pro potřeby mé bakalářské práce.

Předem Vám moc děkuji za Vaši spolupráci, čas a pravdivé odpovědi.

Denisa Frýbová

Pohlaví *

- Muž
- Žena

Ročník *

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Jak často jsou během výuky ekonomických předmětů používány tyto materiální prostředky? *

	Stále	Velmi často	Zřídka	Vůbec
Učebnice, sbírky ú...	☐	☐	☐	☐
Pracovní sešity	☐	☐	☐	☐
Pracovní listy	☐	☐	☐	☐
Tabule	☐	☐	☐	☐
Dataprojektory	☐	☐	☐	☐
Televize/DVD přehr...	☐	☐	☐	☐
Tablety	☐	☐	☐	☐
Počítače, notebooky	☐	☐	☐	☐
Interaktivní tabule	☐	☐	☐	☐
Aplikace na kvízy (...)	☐	☐	☐	☐

Určete na škále od 1 (nejvíce oblíbený) po 5 (nejméně oblíbený), které materiální prostředky jsou pro Vás nejvíce oblíbené? *

	1	2	3	4	5
Učebnice, sbírk...	☐	☐	☐	☐	☐
Pracovní sešity	☐	☐	☐	☐	☐
Pracovní listy	☐	☐	☐	☐	☐
Tabule	☐	☐	☐	☐	☐
Promítání preze...	☐	☐	☐	☐	☐
Přehrávání výuk...	☐	☐	☐	☐	☐
Tablety	☐	☐	☐	☐	☐
Počítače, noteb...	☐	☐	☐	☐	☐
Interaktivní tab...	☐	☐	☐	☐	☐
Aplikace na kví...	☐	☐	☐	☐	☐

⋮

Zakroužkujte pomůcky, které Vám jsou nejvíce nápomocné při osvojování nové látky při výuce. *
Můžete zaškrtnout více odpovědí.

- Učebnice, sbírky úloh, daňové zákony
- Pracovní sešity
- Pracovní listy
- Tabule
- Promítání prezentací, videí dataprojektorem
- Přehrávání výukových filmů na televizi/DVD přehrávači
- Sešit (zápisky z vyučovací hodiny)
- Tablety
- Počítače, notebooky
- Interaktivní tabule
- Aplikace na kvízy (Kahoot, Quizizz)
- Výklad učitele
- Studijní materiály

⋮

Označte na škále vždy jedno tvrzení, vyjadřující míru využívání didaktických prostředků během *
Vaší domácí přípravy v rámci ekonomických předmětů (na test, na zkoušení).

	Stále využívám	Často využívám	Občas využívám	Vůbec nevyžívám
Učebnice, sbírky úl...	☐	☐	☐	☐
Pracovní sešity	☐	☐	☐	☐
Pracovní listy	☐	☐	☐	☐
Sešit (zápisky z vyu...	☐	☐	☐	☐
Tvorba vlastních po...	☐	☐	☐	☐
Studijní materiály	☐	☐	☐	☐
Počítač, notebook (...)	☐	☐	☐	☐
Tablet (vyhledávání...	☐	☐	☐	☐

Kterou učební pomůcku máte nejraději?

Text stručné odpovědi

Chybí Vám nějaká učební pomůcka při výuce ekonomických předmětů?

Text stručné odpovědi

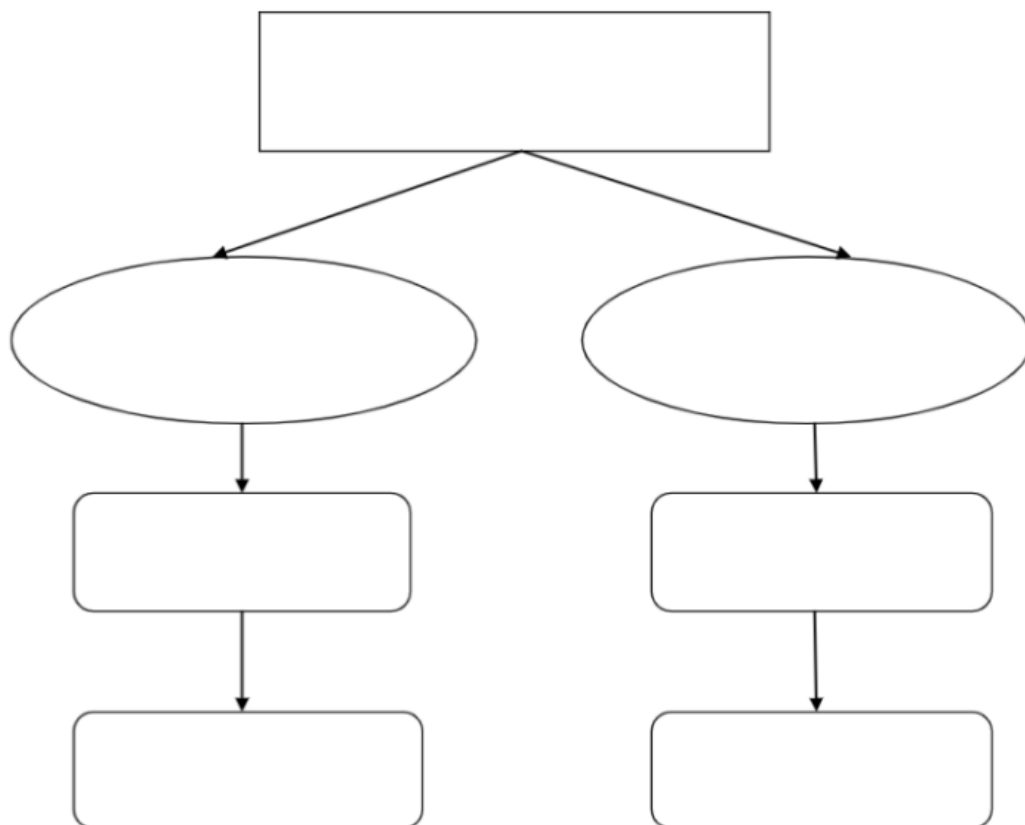
Příloha č.2: Osmisměrka

A B Q W F R W Í E P R A H A O
 W Z S S Ě F N C R R O K D S E
 E Z W B Q S Ā O R Ā B D B S C
 Y C Ý T E R V C X C Ā Í A E N
 E V A F P N Ž V S I N B W S E
 L C O K O V S I W I P A H S T
 H R Ā V I M O E V Y P N Z M E
 P Z Ā R F F U K J O W O L E P
 E H G T P P I R Z H T W D N M
 A M V V B R U L T C Z O I T O
 H R T K Z A B U A N A Y P R K
 Í N Č A V I T O M V E Z X I I
 M O B I L I T A Q E K C S A S
 G P D F G Z G P O P T Ā V K A
 L Y O Y R O T K A F V T M K S

A O P Z T X T M A N M N E C X
 Y K X W G R O S H T Ā Y T M K
 Y C V J H B V M A N A B K H O
 B E B Ā I X N C V Y U V O V M
 Ě I Y L T L T C O S U I A R P
 R L I A Q P W I N V G S O D E
 R T F L W B O Y V R Q G V R T
 A Y L O S E R P O K Y S Q J E
 C V A F Y D Y L R B R B E L N
 J Y C Q Z R E A K D Í B A N C
 R D S X O S I P O T O V I Ž E
 H W E T K V A L I F I K A C E
 K P K D I S K R I M I N A C E
 W A C X I M S M H M G O Y Q L
 F A T S I L A N O S R E P K V

Příloha č.3: Pracovní list

1. Do schématu doplňte rozdělení obchodních společností

2. Vypište celý název společnosti

s. r. o.

a. s.

v. o. s.

k. s.

3. Doplňte příslušný pojem

..... = povinnost společníků hradit závazky, když je společnost nebude schopna splácet

..... = peněžité vyjádření souhrnu peněžitých a nepeněžitých vkladů všech společníků do společnosti

4. Následující charakteristické rysy obchodních společností rozdělte do příslušných skupin:

- a) zákon ukládá vložit minimální základní kapitál
- b) osobní účast společníků na řízení společnosti (nemají předepsány statutární orgány)
- c) neomezené solidární ručení společníků za závazky společnosti
- d) jsou stanoveny zásady tvorby statutárních orgánů společnosti
- e) nemají ze zákona předepsán minimální základní kapitál společnosti
- f) omezené nebo žádné ručení společníků za závazky společnosti
- g) osobní účast společníků na řízení není vyžadována

Osobní společnosti	Kapitálové společnosti

5. Doplňte text

.....obchodní společnosti jesmlouvou
podepsanou všemi.....a.....ověřenou nebo
.....listinou notářsky ověřenou (připouští-li zákon, že společnost může
založit.....zakladatel).

Budoucí společníci požádají o vydání živnostenského oprávnění pro
.....osobu.

Dnem zápisu do obchodního rejstříku dochází ke.....společnosti.

Obchodní společnosti vzniká povinnost odvádět.....pojištění,
zdravotní..... a daně.

Jakým zákonem se řídí obchodní společnosti?

Příloha č. 4: Kvíz

Co by mělo být hlavním cílem firmy? Skip

23

0 Answers

▲ pořádat semináře a přednášky

◆ získat co nejvíce zaměstnanců

● platit zaměstnancům co nejnižší mzdu

■ maximalizovat zisk

Obchodní společnosti se dělí na osobní a kapitálové? Skip

3

0 Answers

◆ True

▲ False

Vytvoření obchodní společnosti má 2 fáze? Skip

6

0 Answers

◆ True

▲ False

Obchodní společnosti se řídí zákonem o obchodních korporacích?

13

0 Answers

True

False

Předtím, než založíme obchodní společnost, musíme...

27

0 Answers

uspořádat velkou akci pro influencery

rozdávat letáčky společnosti

sepsat společenskou smlouvu nebo zakladatelskou listinu

pořádat konference

Veřejná obchodní společnost může mít zkratku:

25

0 Answers

v.o.s.

veř. obch. spol.

a spol.

všechny odpovědi správné

27

Jaký je minimální počet zakladatelů veřejné obchodní společnosti?

0 Answers

▲ 1

◆ 2

● 3

■ 4

Fullscreen

17

U veřejné obchodní společnosti je předepsána výše základního kapitálu?

0 Answers

◆ True

▲ False

Fullscreen

17

Jaký je zakládací dokument u veřejné obchodní společnosti?

0 Answers

▲ zakladatelská listina

◆ společenská smlouva

Příloha č.5: Sborník metod použitých při přípravě číslo 3

Myšlenková mapa je technika grafického zpracování myšlenek podle toho, jakou vzájemnou vazbu v nich spatřujeme. Mapa má organické schéma, kdy ústřední myšlenka či téma bývají obvykle umístěny uprostřed a obklopeny rámečkem či bublinou. Kolem středu se rozvíjí členící se pavučina navazujících symbolů, které se mohou dále větvit, křížit podle toho, jakou v nich autor spatřuje logiku a systém vzájemných vztahů. Myšlenková mapa rozvíjí komunikační dovednosti, pomáhá lepšímu porozumění významu a obsahu, pomáhá k diskuzi. Žáci během tvorby argumentují, hledají řešení, učí se vyjednávat a vhodně pokládat otázky. Zpracování myšlenkových map je velice subjektivní a neexistuje jedno správné řešení (Sieglová 2019, s. 155-157).

Pětilístek je kognitivní metoda, jež se orientuje na vývoj schopnosti analýzy a kreativního myšlení. Žáci prostřednictvím pěti řádků zpracují analýzu zvoleného pojmu. Tato metoda se používá k brainstormingu a k aktivizaci dosavadních znalostí žáků ke zvolenému tématu. Žáci díky tomu prohlubují porozumění odborných pojmů a rozvíjí své komunikační dovednosti. Po vytvoření pětilístků žáky je vhodné zařadit skupinovou diskuzi. Pravidla této metody učitel píše na tabuli. Na první řádek žáci uvedou téma formulované jedním slovem, zpravidla se používá podstatné jméno. Na druhý řádek žáci napíší dvě vhodně zvolená přídavná jména, jež vyjadřují nejpodstatnější vlastnosti. Ve třetím řádku žáci zapíší tři slovesa související s tématem, například co dělá. Čtvrtý řádek bude sestaven z věty, která bude složená ze čtyř slovních druhů, jež vybraný pojem vhodně vystihují. V posledním řádku žáci uvedou opět podstatné jméno, jež bude synonymem či asociací podstaty tématu (Sieglová 2019, s.105).